

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษา
หมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร

นายจิระเดช กอดำรงค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เรียน เดือน 28 พ.ย. 2547 สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
เลขทะเบียน.....00194757.....ปีการศึกษา 2545
เลขเรียกหนังสือ..... ISBN : 974 - 373 - 235 - 7

๑๑๐
๑๑๓.๘
๑ 51๗.๗
๑ 51๗.๗
๑๑๐ ๕

ลิขสิทธิ์ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

People's Participation in Environment Management :
A Case Study of Suanplu Patana Community Sathorn Bangkok

Mr. Jiradej Kordumrong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirments
for the Master of Arts (Social Sciences for Development)
at Rajabhat Institute Bansomdejchaopraya**

Academic Year 2002

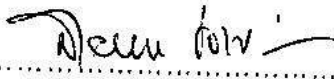
ISBN : 974 - 373 - 235 - 7

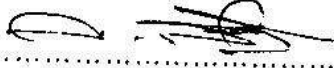
วิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษา
โดย	ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอบสวนพสุ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร
สาขาวิชา	นายจิระเดช กอดำรงค์
อาจารย์ที่ปรึกษา	สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศ.ดร.เกษม จันทรแก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผศ.บุปผา แซ่มประเสริฐ

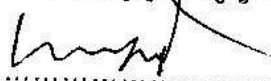
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

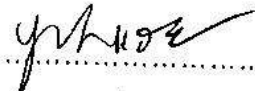

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นันทา วิทูลศักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทรแก้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุปผา แซ่มประเสริฐ)

..... กรรมการและเลขานุการ
(รองศาสตราจารย์ สมชาย พรหมสุวรรณ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

จิระเดช กอดำรงค์ (2546) การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทรแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุปผา แซ่มประเสริฐ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู 2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู 3. เพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร วิธีการดำเนินการวิจัย มี 3 วิธี คือ การวิจัยเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบลึก

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ได้แก่ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์กรสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก
 1. การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู อยู่ในระดับปานกลาง
 3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ได้แก่
 - 3.1 องค์กรภายนอกต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนเองเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม
 - 3.2 ผู้นำชุมชนควรเพิ่มบทบาทการประสานงานด้านสิ่งแวดล้อม กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้น
 - 3.3 สร้างชุมชนให้มีจิตวิญญาณมากขึ้น
 - 3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

Jiradej Kordumrong (2002) People's Participation in Environment Management : A Case Study of Suanplu Patana Community Sathorn Bangkok Personnel's Bangkok : Graduate School, Rajabhat Institute Bansomdejchopraya. Advisory Committee: Associate Professor Sunya Sunyavivat, Ph.D. Professor Kasem Chunkao, Ph.D. Assistant Professor Boobpha Champrasert

This research is the qualitative research. The purposes of this research are to determine the factors effecting people's participation in environment management, to investigate people's participation in environment management of people who live in Suanplu Patana Community Sathorn Bangkok and to seek ways to improve people's participation in environment management.

The data of the study are from people who live in Suanplu Patana Community Sathorn Bangkok. The processes of this study are documentary research, participation observation and in-depth interview.

The finding of the research revealed follows;

1. People's Participation of Suanplu Patana Community depend on their education, occupation, leadership, social organization and communication with other.

2. People in Suanplu Patana had moderate level of participation in community environment management.

3. The suggestions of this research are as follows;

3.1 The exterior organization must encourage people in community to solve their own environment problem.

3.2 Leader of community should increase their coordination with other organization continually.

3.3 Created spiritual in community.

3.4 Provide knowledge about environment management to the people in the community.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร สำเร็จลงด้วยดีเนื่องจากได้รับการดูแลเอาใจใส่ตรวจแก้ไขอย่างละเอียดจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทรแก้ว กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์บุปผา แจ่มประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง ที่ได้กรุณาสละเวลามาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสถาบันฯ ทุกท่านที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์กับวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณทุกคนในครอบครัว และเพื่อนๆ ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยครั้งนี้ รวมถึงประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ให้ข้อมูลการวิจัยอย่างดียิ่งคุณค่าประโยชน์ตลอดจนความดีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบแด่ครอบครัว ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ด้วยความเคารพอย่างสูง

นายจิระเดช กอดำรงค์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ประโยชน์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 กรอบแนวความคิดในการทำวิจัย.....	5
1.6 สมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.7 คำอธิบายสมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.8 นิยามปฏิบัติการตัวแปร.....	9

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	14
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม.....	17
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
2.5 การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน.....	22
2.6 อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน.....	25

2.7	ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน.....	27
2.8	ระดับการพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน.....	32
2.9	องค์กรสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน.....	35
2.10	การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน.....	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย		
3.1	การวิจัยเอกสาร.....	43
3.2	การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม.....	43
3.3	การสัมภาษณ์แบบลึก.....	45
3.4	แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
3.5	แนวทางการพิสูจน์สมมติฐาน.....	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
4.1	ส่วนที่ 1 สถานที่ศึกษา สภาพทั่วไป.....	49
4.2	ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร และวงจรชีวิต.....	53
4.3	ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
4.4	ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน.....	66
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		
	สรุป.....	75
	อภิปรายผล.....	76
	ข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม.....		
	ภาคผนวก.....	81
	ข้อมูลพื้นฐาน.....	87
	แผนที่.....	88
		89

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	52
ตารางที่ 2 จำนวนประชากรโดยประมาณของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	53
ตารางที่ 3 ถิ่นฐานเดิมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	54
ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งเพื่อวัดตัวชี้วัดเรื่องการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้เพื่อใช้วัดตัวแปร	56
ตารางที่ 5 ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	57
ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	58
ตารางที่ 7 อาชีพของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	59
ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับระดับการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	60
ตารางที่ 9 เกณฑ์การวัดระดับผู้นำในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน	60
ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดูต่อภาวะผู้นำ ในการจัดการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน	61
ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	61
ตารางที่ 12 เกณฑ์การวัดระดับการพัฒนาในการวิจัย	62
ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนา กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	63
ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดูต่อระดับการพัฒนาชุมชน	63
ตารางที่ 15 ระดับบทบาทการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่เกี่ยวข้องตามการรับรู้ของ ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	64
ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	64
ตารางที่ 17 เกณฑ์การวัดระดับการติดต่อกับโลกภายนอกของประชาชนในชุมชนสวนพดูพัฒนา	65
ตารางที่ 18 ระดับการติดต่อกับโลกภายนอกหรือการรับสื่อเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของ ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพดู	66
ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับโลกภายนอกและการมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อม	66

ตารางที่ 20	การทดสอบสมมติฐานข้อ 1 การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	68
ตารางที่ 21	การทดสอบสมมติฐานข้อ 2 อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	69
ตารางที่ 22	การทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	70
ตารางที่ 23	การทดสอบสมมติฐานข้อ 4 การพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	71
ตารางที่ 24	การทดสอบสมมติฐานข้อ 5 องค์การที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	72
ตารางที่ 25	การทดสอบสมมติฐานข้อ 6 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	73
ตารางที่ 26	การทดสอบสมมติฐานทั้ง 6 ข้อ	73

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

6

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

ในช่วงเวลาสี่สิบปีที่ผ่านมาตั้งแต่ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกิดขึ้นในประเทศไทย ทำให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม การตั้งโหลเข้าสู่เมืองหลวง ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันในเชิงเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในเมืองใหญ่เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษรวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญในปัจจุบัน

ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน องค์การประชาชนและชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ตามหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของโครงการร่วมกันคิดร่วมกันแสวงหาแนวทางพัฒนา แนวทางแก้ไขปัญหา และร่วมกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จโดยมีภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมในการมีส่วนร่วม การให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในด้านเทคนิคต่าง ๆ ในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและวางแผนแก้ไขปัญหารวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543)

จากที่ได้กล่าวข้างต้น ตามร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่จะยังคงยึดหลักปรัชญาของการพัฒนาที่เน้น “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาตลอดจนวิสัยทัศน์ของการพัฒนาชุมชนรวมถึงสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่เน้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จะทำให้ทราบปัจจัยต่าง ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ ว่ามีปัจจัยใดบ้าง และปัจจัยเหล่านั้นมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ เป็นสิ่งดึงดูดให้มีการอพยพของประชากรเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อหวังโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งเกิดพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักเมื่อ 40 กว่าปี

มาแล้วขณะเดียวกันการพัฒนาในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ในแต่ละประเทศประชาชนเป็นตัวแทนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้พัฒนาไปในแนวทางต่าง ๆ ซึ่งจุดมุ่งหมายที่จะบรรลุในการพัฒนาก็คือตัวประชาชน ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกด้าน การให้ประชาชนในพื้นที่หรือชุมชนมีบทบาทเริ่มตั้งแต่การให้การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ การให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเพราะประชาชนย่อมรู้สถานการณ์ และปัญหาของชุมชนดีกว่า การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยการจัดการสิ่งแวดล้อมจะเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมโดยปราศจากการจัดการสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดมลพิษซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ส่วนหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยขาดมาตรการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสม ทั้งการตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีรูปแบบ การตั้งที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยอย่างขาดสุขลักษณะ จนเกิดความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีผลจากสาเหตุหลัก ๆ หลายประการ เช่น (จิตติมา อินทะทามา, 2543)

(1) ความไม่รู้ของคนในชุมชนทำให้คิดว่าสิ่งที่ทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นไม่น่าจะก่อให้เกิดปัญหา

(2) ขาดความตระหนักหรือความใส่ใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ต่างคนต่างก็ปล่อยปละละเลยถือว่าธุระไม่ใช่ ในที่สุดปัญหาเล็กน้อยที่เกิดขึ้น ก็สะสมทับถมกลายเป็นปัญหาใหญ่ กลับมาสร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชนต่อไป

(3) ขาดความรับผิดชอบต่อชุมชน

ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ เกิดจากความต้องการในด้านที่อยู่อาศัยมีสูงกว่าปริมาณของที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ นอกจากนี้ประชาชนในเขตชนบทที่ย้ายเข้าสู่กรุงเทพมหานครยังเป็นผู้ที่ระดับการศึกษาต่ำ และจัดอยู่ในประเภทแรงงานไร้ฝีมือ คนเหล่านี้ไม่สามารถหาที่อยู่ที่มีมั่นคงกว่าบ้านเช่าราคาถูกได้ ประชากรที่เพิ่มมากขึ้นนี้มีผลทำให้ชุมชนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยมาแต่เดิมต้องแออัดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ รวมถึง

สิ่งแวดล้อมชุมชนเป็นสภาวะแวดล้อมน่าเสียเกิดจากขยะและสิ่งปฏิกูลที่สกปรก ส่งผลให้สุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเสื่อมโทรม

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงสิ่งแวดล้อมชุมชน (ศรีธนา อุฬารศิลป์, 2534) คือ 1. การเพิ่มของจำนวนประชากร และความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาการ การเพิ่มจำนวนประชากรทำให้สัดส่วนระหว่างประชากรกับทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการแข่งขันการดำรงถึงประโยชน์ของตัวเองก่อนคนอื่น และการขัดแย้งในทุก ๆ ด้าน ทำให้ส่วนความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา มักจะมีผลเสียติดตามมา ทั้งในระหว่างที่นำสิ่งเหล่านั้นมาใช้หรือเมื่อใช้สิ่งเหล่านั้นเสร็จแล้ว 2. เกิดขึ้นเพราะขาดการวางแผนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของมนุษย์หรือควบคุมทิศทางการเจริญเติบโตของสังคม มนุษย์ส่วนใหญ่มักจะคิดหรือจะทำอะไรเป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะราวของตนเอง โดยขาดการเอาใจใส่อย่างเพียงพอว่าสิ่งนั้นอาจเป็นอันตรายต่อการรักษาคุณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน ผลที่ได้จะใช้เป็นแนวทางแก้ไขและรณรงค์ให้ประชาชนเข้าร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและช่วยแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในระยะยาวต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนมีหลายปัจจัย ดังนั้นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อาจจะมีใช่เพราะได้รับการให้ความช่วยเหลือ หรือได้รับคำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า ซึ่งปัจจุบันชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนบุกรุกที่ดินของกรมธนารักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ 9 ไร่ มีประชากร 5,450 คน หรือ 784 ครอบครัว ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนอีสาน ทำงานอาชีพขับรถสาธารณะ เพื่อนำผลวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับผู้

เกี่ยวข้องในการวางแผนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

สาเหตุสำคัญอีกประการที่ผู้วิจัยเลือกชุมชนดังกล่าว เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูมีลักษณะเด่นแตกต่างจากชุมชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร คือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดของประเทศ คือ บริเวณสีลมและสาทร จึงเกิดความขัดแย้งในแง่ของความเจริญและความยากจนที่ต้องอยู่ร่วมกัน ในด้านความมั่นคงและความคงอยู่ของชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นเป็นเวลา 20 ปี และจะอยู่ต่อไป เนื่องจากการโยกย้ายทำได้ยากหากมองทั้งแง่รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ หากมองในแง่ของขนาดตาม ข้อมูลที่กล่าวแล้วทั้งในด้านจำนวนประชากร พื้นที่ หรือจำนวนครอบครัว ก็มีขนาดใหญ่พอที่จะใช้วิจัยเพื่อนำผลวิจัยของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะมาใช้เพื่อประโยชน์ในด้านวิชาการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งปัญหาวิจัยสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนสวนพลูพัฒนา มีมากน้อยเพียงใด และสาเหตุใดที่ทำให้ประชาชนในชุมชนสวนพลูพัฒนามีและไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู
3. เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

3. ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในแง่ภูมิศาสตร์ จะได้ประโยชน์ด้านวิชาการโดยจะได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. ทำให้ทราบรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
3. ทำให้ได้ผลสรุปการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพที่เป็นจริง มีความน่าเชื่อถือ สมจริง และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลให้หน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตการวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.ขอบเขตด้านเนื้อหา 2.ขอบเขตด้านพื้นที่ 3.ขอบเขตด้านเวลา ทั้งนี้เพื่อให้มีขอบเขตที่ชัดเจนในการวิจัย ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
- ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

- ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร

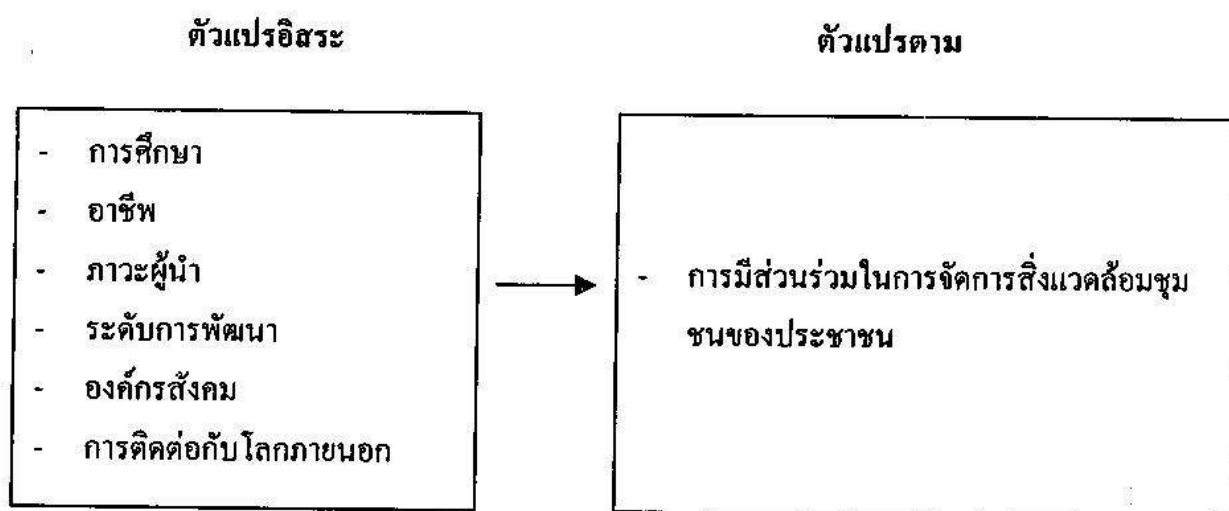
3. ขอบเขตด้านเวลา

- การศึกษาเรื่องนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 9 เดือน ตั้งแต่

พฤศจิกายน 2544 - กรกฎาคม 2545

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่อันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ จากการเข้าศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบความคิดในการทำวิจัย โดยแยกเป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์การทางสังคมและการติดต่อกับโลกภายนอก ด้านตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

6. สมมติฐานของการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านชอยสวนพลู เขตสาทร กทม ดังนี้

1. การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
2. อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
3. ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
4. ระดับการพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
5. องค์การสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

7. คำอธิบายสมมติฐาน

- สมมติฐานข้อ 1 การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน หมายความว่า การศึกษาที่แตกต่างกันจะทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนแตกต่างกัน ซึ่งสมมติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎี และงานวิจัยสนับสนุนได้แก่ ทฤษฎีของ เกษม จันทรแก้ว (2530) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่

จะช่วยเสริมสร้างให้คนมีสติในการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีดำเนินการชีวิต การมีคนไม่รู้หนังสือมากมักทำให้ชุมชนขาดหลักการ ขาดแนวทางในการดำเนินการชีวิต ขาดเป้าหมายในการพัฒนา สังคมเช่นที่ว่านี้มักเป็นสังคมที่ขาดคุณภาพ นอกจากนี้อ้างอิงจากงานวิจัยของ อรพรรณ เย็นใจ, (2535) ที่ศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติของประชาชนที่อาศัยบริเวณริมคลองกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ศึกษาเฉพาะกรณีคลองโอ่งอ่าง ที่พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน

- สมมติฐานข้อ 2 อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายความว่า อาชีพที่แตกต่างกันจะทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งสมมติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน ได้แก่ งานวิจัยของ ชลธิชา ดังอ้น, (2534) เรื่องความรู้ความเชื่อ และการปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล : ศึกษากรณี ครัวเรือนคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานครพบว่าแม่บ้านที่มีอาชีพต่างกันมีความรู้ความเชื่อ และปฏิบัติในการกำจัดขยะ มูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแตกต่างกัน นอกจากนี้ อ้างอิงจากผลการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชาตฤณ, (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง และจากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์พบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย

- สมมติฐานข้อ 3 ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายความว่า ภาวะผู้นำซึ่งประกอบด้วย การควบคุมการดำเนินการและการเสริมสร้างพลังทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งสมมติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน ได้แก่ ทฤษฎีของ สัจญา สัจญาวิวัฒน์, (2534) ที่ว่าในการพัฒนา ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ผู้นำเป็นตัวแปรส่วนแรกของทฤษฎีสถิติภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจายมีบทบาทช่วยเหลือหลายอย่าง เพราะโดยปกติผู้นำจะทำหน้าที่หลักสองประการ คือ ประการแรก ทำการเลือกเป้าหมายและควบคุมการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และประการที่สองมีหน้าที่เสริมพลังและบำรุงรักษาความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม บทบาทของผู้นำจึงมีอยู่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นงานใดรวมทั้งงานพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ขณะเดียวกันอ้างอิงจากทฤษฎีของ เกษม จันทร์แก้ว, (2542) ที่กล่าวว่าหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมประการหนึ่ง คือ การควบคุมในการกำจัด/บำบัดของเสียและ

มลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้ต้องมีผู้ริเริ่มหรือผู้นำในการสร้างกิจกรรม ควบคุมของเสียหรือมลพิษ

- สมมุติฐานข้อ 4 ระดับพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายความว่าระดับการพัฒนาซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1. เป็นชุมชนเรียนรู้ 2. เป็นชุมชนที่รู้จักการจัดการตัวเอง 3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ 4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ และ 5. เป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ซึ่งระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันจะทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ซึ่งสมมุติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน ได้แก่ ทฤษฎีของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2541) ที่ว่าการเป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่พัฒนาแล้วหรือชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้สุขภาพอนามัยรวมถึงคุณภาพ สิ่งแวดล้อมสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาได้ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น บริเวณบ้าน ชุมชนต้องพัฒนาให้สะอาดถูกสุขลักษณะ 2) ส่วนที่เป็นนามธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนนั่นเอง นอกจากนี้ยังอ้างอิงจากทฤษฎีของ เกษม จันทรแก้ว, (2547) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหมายถึงการทำให้ดีขึ้นจากที่เคยเป็นมา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แต่ในเบื้องหลังการพัฒนาเหล่านี้มักทอดทิ้งความสมดุลทางนิเวศวิทยา ทำให้การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเกิดขึ้นตามมา ถ้าการพัฒนาที่คำนึงถึงความสำคัญและบทบาทของนิเวศวิทยาแล้ว เชื่อว่าจะเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

- สมมุติฐานข้อ 5 องค์กรสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมหมายความว่า องค์กรสังคมซึ่งประกอบด้วยคน เป็นหน่วย และกฎระเบียบ หากเข้าสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมมากเท่าใดจะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งสมมุติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน ได้แก่ ทฤษฎีของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2541) ที่กล่าวว่าความร่วมมือจากองค์กรภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนแบบจัดการเป็นการพัฒนาแบบพหุภาคไปในขณะที่เดียวกันด้วย วิธีการนี้จึงสนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วมกันทำการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าองค์กรภายนอกเหล่านี้จะเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนในหลายรูปแบบ เช่น มีคนมาช่วยมีเงินมาสนับสนุน มีวัสดุมาเสริมช่วยคิดช่วยวิจารณ์องค์กรเหล่านี้จะมีประโยชน์ต่อชุมชน เช่น 1. เป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่ใจของชาวบ้านขณะดำเนินการ 2. ช่วยชาวบ้านพัฒนาด้วยเป้าหมายว่าชาวบ้าน จะเป็นตัวเองในวันข้างหน้า 3. ชักนำมิตรชุมชนที่มี

ความสนใจทำนองเดียวกัน ขณะเดียวกันอ้างอิงจากงานวิจัยของ ประณีต คงอิม, (2541) ซึ่งศึกษาเรื่องชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อมพบว่าสาเหตุประการสำคัญ 2 ประการของการเกิดขยะเนื่องมาจากงบประมาณในการดำเนินการของรัฐ ไม่เพียงพอในการจัดหาถังขยะไว้บริการแก่ประชาชน และการจัดเก็บยังขาดความสม่ำเสมอ

- สมมติฐานข้อ 6 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายความว่า การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งรวมถึงการรับข่าวสาร การปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ จะส่วนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสมมติฐานนี้ตั้งขึ้นโดยมีทฤษฎี และงานวิจัยสนับสนุน ได้แก่ ทฤษฎีของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2534) อธิบายทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและแพร่กระจายว่า ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับติดต่อกับโลกภายนอกมาก ก็จะมีศักยภาพในการที่จะเจริญก้าวหน้ามากกว่าชุมชนที่มีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อย นอกจากนี้อ้างอิงจากการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชายคณะ, (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลน้อย เพราะผู้ที่ได้รับข่าวสารข้อมูลมากทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคม เกิดความรอบรู้ทำให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นเกิดแรงจูงใจ ทำให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมาก

8. นิยามปฏิบัติการตัวแปร

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของบุคคลในสถานการณั่กลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบรวมถึงการมีส่วนร่วมด้านการเงิน ด้านวัตถุ และด้านจิตใจ

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

การศึกษาของประชาชน หมายถึง ระดับการศึกษาของประชาชนที่ให้ข้อมูลในการทำวิจัย

อาชีพของประชาชน หมายถึง กิจการหรือกิจกรรมหลักที่ประชาชนทำเป็นประจำ เพื่อให้มีรายได้ตอบแทนในการดำรงชีวิต

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถูงใจประชาชนให้มีความเห็นคล้อยตาม และลงมือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจนสามารถนำกลุ่มไปสู่ปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด

ระดับการพัฒนา หมายถึง การที่ชุมชนหนึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเรียนรู้ รู้จักการจัดการตนเอง มีจิตวิญญาณ เป็นชุมชนที่มีสันติภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

องค์กรสังคม หมายถึง หน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนบนพื้นฐานการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งนี้้องค์กรสังคมต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ คน, เป้าหมายและกฎระเบียบ

การติดต่อกับโลกภายนอก หมายถึง การได้รับข่าวสารของประชาชนที่ให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้เน้นการร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย และการศึกษาดูงานกับชุมชนอื่น ๆ

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้าเกี่ยวข้องของประชาชนโดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และร่างกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดในการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. การศึกษากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
6. อาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
7. ภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
8. ระดับการพัฒนากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
9. องค์การสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน
10. การติดต่อกับโลกภายนอกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม (ทวี ทองหงษ์วิวัฒน์, 2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

- ร่วมประชุม
- ร่วมเป็นสมาชิก
- ร่วมทำงานและเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง
- การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
- การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
- ร่วมบริจาคเงิน วัสดุ
- ร่วมเป็นกรรมการ
- ร่วมในการฟกๆฟเป็นผู้นำ
- การตีปัญหาให้กระจ่าง
- การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง

ด้าน โคเฮน และ ฮัฟฟอฟ (Cohen, John M. Uphoff 1977) แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decisionmaking) ซึ่งเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของกิจการ และในการดำเนินกิจกรรม 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม วิลเลียม รีคเคอร์ William Reeder (อ้างถึงใน ฉอาน วุฒิกรรรมรักษา, 2526)

กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนว่ามี 11 ปัจจัย ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติซึ่งสอดคล้องและอยู่ในแนวทางเดียวกันกับความเชื่อบุคคลของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่า – บุคคล และกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย – บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้องและรักษาเป้าหมายของตัวเอง
4. ประสิทธิภาพที่ผิดปกติธรรมดา – พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล บางครั้งมี

รากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวัง - บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะประพฤติดตามแบบที่ตนเองคาดหวังว่าจะต้องประพฤติตามแบบที่ตนเองคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น พวกเขาจึงชอบปฏิบัติต่อคนอื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากคนอื่นด้วยเช่นกัน

6. การมองแก่ตัวเอง - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรต้องกระทำเท่านั้น

7. การบีบบังคับตัวเอง - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกที่ว่าตัวเองถูกบังคับให้กระทำ

8. นิสัยและประเพณี - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเขามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

10. ความสามารถ - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำให้สิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11. การสนับสนุน - บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำเช่นนั้น

จากข้อเสนอดังกล่าว ข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลหรือกลุ่มคนจะตัดสินใจเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทางสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางวัฒนธรรม ลักษณะด้านการเมืองการปกครอง และปัจจัยจิตใจอื่น ๆ เป็นต้น ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น

เมื่อพิจารณาความหมายและลักษณะ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ผู้วิจัยสรุปว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึงการที่ประชาชนมีการร่วมกันปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน ด้วยความสมัครใจ โดยมีลักษณะการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา และร่วมรู้รักเป็นเจ้าของ หรือการมีส่วนร่วม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนาในขณะที่มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือไม่เกิดการมีส่วนร่วม”

2. แนวคิดในการพัฒนาชุมชน

ความหมาย ชุมชนที่พัฒนาแล้วประกอบด้วยลักษณะดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541)

1. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) หมายความว่า ชุมชนพัฒนาจะต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ต่อความเป็นไปของโลก ติดตามการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้กับครอบครัวและลูก

2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ 1. การวางแผน (Planning) คือ ชุมชนต้องมีโครงการ (Project) หรือ แผน (Plan) ของชุมชน ในโครงการหรือแผนต้องระบุว่า ชุมชนจะทำอะไร (What) ใครจะทำ (Who) ทำที่ไหน (Where) ทำเมื่อไร (When) และทำอย่างไร (How) 2. การจัดกระบวน (Organization) ขึ้นนี้คือการเตรียมงานเพื่อดำเนินตามแผน ต้องเตรียมคน เตรียมวัสดุ เตรียมเงิน ในส่วนที่เกี่ยวกับคนจะต้องวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหน มีการฝึกทักษะที่จำเป็น และนัดหมายการลงมือทำไว้ให้เรียบร้อย 3. การดำเนินงานตามแผน (Implementing) ขึ้นนี้คือ การเอาแผนหรือโครงการมาวาง แล้วปฏิบัติตามเป็นขั้นตอนจนกว่าจะเสร็จงาน 4. การประเมิน (Evaluation) เมื่อการดำเนินงานเริ่มขึ้นแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงควบคู่ไปกับการดำเนินงานตามแผน คือการกำกับงาน (Monitoring) เพื่อให้แน่ใจว่างานเริ่มและดำเนินการตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) การมีจิตวิญญาณของชุมชนอาจแสดงได้หลายอย่าง เช่น การมีสมาชิกที่มีความผูกพัน รักดีกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งที่สมาชิกจะยึดเหนี่ยวรวมกัน เช่น มีวัด มีพระ บรรพบุรุษ หรือผลประโยชน์ปัจจุบัน และในอนาคตอยู่ในชุมชน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) ในขณะที่คนพัฒนามีความสันติสุข ชุมชนมีสันติภาพ อันหมายถึงภาพรวมของคนมีความสันติสุข ในขณะที่สันติสุขเป็นยอดของคุณภาพ และคุณธรรม หรือเป็นศูนย์รวมของคนที่มีคุณภาพและคุณธรรม

5. เป็นชุมชนที่ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อม

ในขณะที่ นาร์ด เอช กูดเอนาฟ Nard H. Goodenough (อ้างถึงใน ปฤษฎา บุญเจือ, 2536) กล่าวว่าชุมชนที่พัฒนานั้นต้องมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

1. มุ่งเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคมแวดล้อม หรือสถานะทางกายภาพ โครงการทุกโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์ธรรมาปฏิบัติ ซึ่งสมาชิกในชุมชนนั้นอาศัยอยู่

2. มุ่งเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนจากสถานะเก่าแก่ล้าสมัยให้มาสนใจและทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ มีความคิดก้าวหน้า มีความสำนึกในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติ

ลักษณะสำคัญ 2 ประการนี้ จะทำให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหามุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินความสามารถของประชาชน

แนวความคิดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาชุมชน

แนวความคิดพัฒนาชุมชนแบบจัดการ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541) ประกอบด้วยหลักการ 5 ประการ ดังนี้

1. หลักการช่วยคิด (Non – Directive Method) หมายถึง การพัฒนาที่เจ้าหน้าที่พัฒนาหรือหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรธุรกิจบางประเภทที่ค้ากำไรแต่ทำงานร่วมพัฒนากับประชาชน หลักการนี้คือระดมสมองผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการพัฒนาชุมชน

2. หลักการ PAR (Participatory Action Research) คือการดำเนินการพัฒนาและการวิจัยการพัฒนาพร้อมกันไป โดยทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนาและประชาชนร่วมกันดำเนินการ หลักการนี้แสดงถึงการทำงานอย่างรอบคอบ โดยที่ระหว่างทำการพัฒนาก็ช่วยสอดส่องความเป็นไปว่าดำเนินงานไปตรงเป้าที่วางไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

3. หลักการพึ่งตนเอง (Self Reliance) หลักการนี้เป็นหลักการใหญ่อีกอย่างหนึ่ง รวมถึงหลักการใกล้เคียงกันอีกหลักการ คือหลักการช่วยเหลือตนเอง (Self Help) เพราะจะทำให้ตัวเองพึ่งตนเองได้ ก็จะต้องการช่วยตัวเองอย่างน้อยก็ส่วนหนึ่ง การที่คนก็ดี ชุมชนก็ดี จะต้องพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องมียปัจจัย 5 อย่างด้วยกัน เรียกว่า Terms (Technology, Economic, Resource, Mental and Socio-Cultural) จะต้องพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี คือ มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น (T) ต้องมีอาชีพและรายได้ที่พออยู่พอกิน (E) มีทรัพยากรธรรมชาติ (R) มีจิตใจที่เข้มแข็งและแน่นอนว่าจะพึ่งตนเองได้ รวมทั้งพอใจในผลของความพยายาม (M) และประการสุดท้าย คือ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (S) คือการมีคนจำนวนหนึ่งที่สมควรমানสามัคคี มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีค่านิยม และอุดมการณ์ส่งเสริมการพึ่งตนเอง

4. หลักการ BAN (Balance , Ability , Networking) หลักการ BAN ประกอบด้วยสาระ 3 ประการ คือ 1. การรักษาสมดุล (Balance) ที่มีทั้งในคนแต่ละคน คือ สุขภาพอนามัยดี ในครอบครัวคือ ครอบครัวมั่นคง ถ้าครอบครัวไม่สมดุล คือ ครอบครัวแตกแยก ชุมชนสมดุล

คือ ชุมชนที่เข้มแข็ง หรือชุมชนที่มีความสมัครสมานสามัคคี 2.การสร้างความสามารถ (Ability) คือ ความสามารถในการทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ซึ่งต้องมี 5 ด้าน คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม ที่ได้กล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะเสริมในส่วนนี้ก็คือ ปัจจัยการพึ่งตนเองทั้ง 5 นั้น ต้องสมดุลกัน 3. การสร้างเครือข่าย (Networking) หรือการมีเพื่อน พันธมิตร การพัฒนาซึ่งอาจเป็นบุคคล ชุมชน องค์กรหนึ่งใดก็ได้ มิตรเหล่านี้จะเป็นที่พึ่ง ของกันและกัน อาจเรียนรู้กันและกัน ช่วยเหลือกันเวลามีปัญหา ช่วยเหลือกันเสริมสร้างความ เจริญก้าวหน้า หรือช่วยเหลือกันป้องกันศัตรูแข่งขัน

5. หลักการจัดการ (Management) การจัดการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญต้องประกอบด้วย

1. การรู้จักตนเอง ผู้ที่จะทำงานพัฒนาชุมชนแบบจัดการ หรือตัวชุมชนที่จะใช้วิธีพัฒนาชุมชน แบบจัดการจะต้องรู้จักตนเองหรือศึกษาตนเอง ชุมชน ให้รู้ว่าสภาพชุมชนเป็นอย่างไร มีปัญหา อะไรบ้าง และความต้องการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกายภาพ มีอย่างไรบ้าง จะได้ ทราบศักยภาพของตน และความสามารถโอกาสของตน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค
2. การส่งเสริมการศึกษาอบรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพึ่งพาการศึกษาอบรม เมื่อรู้ว่าตัวเองมี ปัญหาอะไร หรือความต้องการอะไร ก็ต้องแก้ด้วยการศึกษาอบรม เช่น เรื่องอาชีพ เรื่องอนามัย เรื่องการเมือง หรือแม้แต่เรื่องกายภาพ
3. การสร้างกลุ่มช่วยตัวเอง การจัดการต้องมีกลุ่มรองรับ กลุ่มนี้อาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน เช่น บริษัทชุมชน หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมา เพื่อช่วยตนเอง กลุ่มเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ เพราะจะได้มีผู้จัดการ และคนทำงาน ประเภทอื่น ๆ ที่จำเป็นในการบรรลุเป้าหมายของการจัดการ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาชุมชนว่า คือ “การช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้” (Help the People to help themselves or Aidad self-help) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา คือ ประชาชนจะต้องช่วยกันร่วมมือ กันในการเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเอง มิใช่เป็นแค่เพียงผู้รับการพัฒนาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้ กระทำการพัฒนาเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากการพัฒนา คือพัฒนาตนไปด้วยนอกเหนือจากการทำ ให้เกิดการพัฒนากว้างขวางขึ้นในชุมชน”

เมื่อพิจารณาความหมายและแนวคิดในการพัฒนาชุมชนแล้ว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนา ชุมชนต้องสร้างชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

ม

บริหารจัดการที่ดี สมาชิกในชุมชนต้องมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและความกล้า

แสดงออกในทางที่ดี มีความพยายามที่จะแก้ไขค่านิยมของคนไทยที่ขัดขวางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

• ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม

ความหมายการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง “กระบวนการสร้างศักยภาพ คงสภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และการควบคุมกิจกรรมการจัดการเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ตลอดไป” (เกษม จันทรแก้ว, 2542) โดยชี้ให้เห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อม คือกระบวนการสร้างศักยภาพของบรรดาสังแวดล้อมทั้งหลายที่ให้ผู้คนต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถให้ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งการที่จะดำเนินการได้นั้น ตัวสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ต้องแสดงศักยภาพที่คงสภาพหรือใกล้เคียงสภาวะนั้น ๆ ที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ได้อย่างมั่นคงตลอดไป การที่จะทำได้ต้องมีแผนงานและมาตรการที่เป็นรูปธรรม”

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ดีของมนุษย์

สภาพแวดล้อมที่ดีของมนุษย์มีลักษณะ สภาพแวดล้อมที่ทำให้มนุษย์มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีร่างกายกระฉับกระเฉง คล่องแคล่วว่องไว มีจิตใจร่าเริง แจ่มใส มั่นคง ปราศจากความวิตกกังวล ทำให้ชีวิตมีความหวังไปในด้านน่าอยู่อาศัย สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีก่อให้เกิด ผลตรงกันข้าม คือ ทำให้สุขภาพอนามัยเลวลง เช่น ร่างกายพิการ เจ็บป่วย เกิดความรำคาญ ความท้อแท้ ความวิตกกังวล และความเศร้าหมองขึ้นในจิตใจ ตลอดจนก่อให้เกิดอันตรายหรือความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น (ศรีธนา อุฬารศิลป์, 2534)

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือที่มนุษย์ไม่พึงประสงค์นั้น อาจสรุปได้ว่ามีอยู่ 2 ประการคือ

1. การเพิ่มจำนวนประชากรและความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยา การเพิ่มจำนวนประชากรทำให้สัดส่วนระหว่างประชากรกับทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนไปในทางที่จะก่อให้เกิดความคับขันและความไม่สะดวกในการบำเพ็ญชีวิต ก่อให้เกิดการแข่งขัน การคำนึงถึงประโยชน์ของตัวเองก่อนคนอื่น และการขัดแย้งในทุก ๆ ด้านได้ ส่วนความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อให้นมนุษย์ใช้สอย มักจะมีผลเสียที่ติดตามมาอย่างไม่คาดคิดอยู่บ่อยครั้ง ทั้งในระหว่างที่นำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ หรือเมื่อใช้สิ่งเหล่านั้นเสร็จแล้ว

2. เกิดขึ้นเพราะขาดการวางแผน เกี่ยวกับการอยู่อาศัยของมนุษย์ หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์มีอยู่ ความคุมทิศทางของความเจริญเติบโตของสังคม มนุษย์ส่วนใหญ่มักจะคิดหรือทำอะไรเป็นการเฉพาะเรื่อง โดยขาดการเอาใจใส่อย่างเพียงพอว่าสิ่งนั้นจะเป็นอันตรายต่อการรักษาคุณธรรมชาติหรือค่าทางจิตใจของสภาพแวดล้อมส่วนรวมในระยะยาวได้ บางคนอาจมีจิตใจและความปรารถนาดีแต่ไม่สามารถจะใช้วิจารณ์ญาณคาดการณ์หรือรู้ผลกระทบกระเทือนในสิ่งที่ตนจะกระทำในภายหน้า

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทุกประเภทสามารถนำมาใช้ได้ภายใต้การช่วยเหลือของธรรมชาติ หรือเทคโนโลยี (เกษม จันทรแก้ว, 2542) การให้สิ่งแวดล้อมทั้งระหว่างการใช้และภายหลังการใช้แล้ว ให้ฟื้นคืนสภาพได้เหมือนเดิมหรือใกล้เคียงเดิม เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมจึงได้กำหนดหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. กำหนดชนิด / ประเภท และขอบเขตของสิ่งแวดล้อมเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยอาศัยพื้นฐานเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อมซึ่งมีจุดเด่นเพื่อการสร้างรูปแบบการจัดการ เป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิดหรือประเภทกลุ่ม ระบบย่อย ระบบสิ่งแวดล้อม และกำหนดขอบเขตทั้งเป็นเพราะสิ่งเหล่านี้อยู่บนโลกหรือในประเทศไทย ไม่มีการเพิ่มจำนวนเกินปริมาณที่เคยมีมา มีแต่จะลดลงทุกวัน ซึ่งการกำหนดเขตที่ดี การกำหนดชนิดที่ดีจะนำไปสู่การหาขนาดหรือปริมาณว่ามีสถานภาพลักษณะใด เพื่อจะได้นำไปสู่การสร้างศักยภาพให้เอื้อประโยชน์ต่อไป

2. การกำหนดกิจกรรมเพื่อการคงสภาพ และสร้างศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การกำหนดกิจกรรมการจัดการทั้งเพื่อการคงสภาพของสิ่งแวดล้อมที่สมดุล หรือสมดุลแล้ว เช่น สร้างแนวทางป้องกันหรือกิจกรรมการป้องกันให้มีประสิทธิภาพ เพื่อมิให้เกิดปัญหา การถางทำลายแหล่งสิ่งแวดล้อมที่สมดุลแล้ว ให้เสื่อมโทรมลงการคำนวณการชดเชยนั้น จะส่งผลให้ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมนั้นตลอดไป ในทำนองเดียวกัน ถ้าต้องใช้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ต้องมีกิจกรรมลักษณะการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างไร จึงจะทำให้สิ่งแวดล้อมนั้นยั่งยืนตลอดไป หมายความว่าต้องมีรูปแบบการจัดการเฉพาะสิ่งแวดล้อม และต้องเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพอย่างที่ดีด้วย

บางกรณีสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เสื่อมโทรมหรือมีการปนเปื้อนของของเสียและมลพิษจำเป็นต้องฟื้นฟูรักษาและซ่อมแซม พัฒนาการสงวนและแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ให้เกิดการฟื้นตัวของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ให้อยู่ในสถานะยั่งยืน จึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ในกรณีที่มีของเสียและมลพิษปนเปื้อนให้ได้ค่ามาตรฐานหรือดีกว่าจึงจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นกิจกรรม

ที่จะถูกกำหนดขึ้นมานั้นต้องขึ้นอยู่กับสถานภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ผู้วางแผนการจัดการต้องเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดเพื่อจะได้สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไป

3. การควบคุมในการกำจัดและบำบัดของเสีย และมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร คือกิจกรรมควบคุมของเสียหรือมลพิษ ขณะเดียวกันทั้งของเสียและมลพิษต่างมีพลังการทำลายสิ่งแวดล้อมอยู่รอบ ๆ หรือที่เกี่ยวข้องเสมอ สุดท้ายก็อาจเสื่อมโทรมถ้ามิได้สร้างมาตรการควบคุมในการกำจัดและบำบัดของเสียอย่างมีประสิทธิภาพเอาไว้ การควบคุมของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการจัดการมักจะดำเนินการดังนี้

- สร้างเทคโนโลยีควบคุมของเสียและหรือมลพิษสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางชีวภาพที่ชัดเจน เช่น ระบบบำบัดน้ำ เคาเผาขยะ ระบบฝังกลบ การออกแบบผังเมืองการสร้างพื้นที่สำหรับการในเมือง

- การสร้างกฎระเบียบ เป็นการสร้างกฎหมายระเบียบปฏิบัติหรือข้อห้ามต่าง ๆ ในการกระทำใด ๆ ต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษเอาไว้ด้วย

- ให้การศึกษาทางสิ่งแวดล้อมด้วยระบบสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดด้วยเทคโนโลยีการถ่ายทอดสู่ประชากรเป้าหมาย วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพระยะยาว

- การประชาสัมพันธ์ เป็นการเสนอข่าวสารที่จะปฏิบัติในแต่ละระบบสิ่งแวดล้อมหรือระบบสิ่งแวดล้อมที่ต้องการจัดการ ซึ่งประชาชนจะได้ตระหนักและปฏิบัติตาม

หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการให้เป้าหมายและสร้างกรอบงานไปสู่จุดหมายดังกล่าว คือทำอะไรจึงจะทำให้สิ่งแวดล้อมที่สมดุลตลอดไปอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันถ้าสิ่งแวดล้อมใดมีสถานภาพที่เสื่อมโทรม ก็ต้องหาทางว่าจะทำอะไร สิ่งเหล่านั้นจะฟื้นคืนสภาพเข้าสู่สมดุลได้เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมตลอดไปเช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาพที่สมดุล และจะต้องหาวิธีที่จะขจัดหรือบำบัดของเสียและมลพิษที่ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมให้หมดไปหรือมีในปริมาณที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานได้ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมนั้น ๆ คืนสภาพไปสู่จุดสมดุล และยั่งยืนตลอดไป

สรุปได้ว่าการจะจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพดีนั้นต้องสร้างกลไกการจัดการทั้งเป็นกลไกธรรมชาติหรือกลไกที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือเป็นการจัดการให้สิ่งแวดล้อมที่จะถูกจัดการให้มีโครงสร้างและทำงานเอื้อให้เกิดสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน เหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม คือมีแผนงานที่ชัดเจน และการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามหลักการและวิธีการของการพัฒนาแบบยั่งยืน ถ้าไม่สามารถทำได้ต้องใช้เทคโนโลยีหรือกลไกที่มนุษย์สร้างขึ้นมาช่วยให้ได้สิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

นอกจากการวางแผนจัดการที่มีประสิทธิภาพแล้ว ต้องวางแผนการจัดการแบบผสมผสาน เพราะการจัดการสิ่งแวดล้อมมุ่งเน้นให้สิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์แบบยั่งยืน หมายถึง ต้องทำให้ศักยภาพการคงสภาพของสิ่งแวดล้อมมีแบบยั่งยืน โดยต้องควบคุมกิจกรรมทุกประเภทที่มาทำลายหรือสร้างความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมให้หมดไป ในกรณีที่ต้องจัดการแหล่งเสื่อมโทรม หรือ กำจัดขยะ บำบัดน้ำเสีย และป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อมรูปอื่น ๆ ต้องทำการขจัดแหล่งเหตุของปัญหา (Point Source) ด้วยเทคโนโลยีและวิธีอื่น ๆ ส่วนแหล่งปัญหา (Point Effect) ต้องฟื้นฟู จะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งแต่ละแห่ง มักมีเหตุของปัญหาทั้งแนวตั้งและแนวนอน ทำนองเดียวกับปัญหา ซึ่งในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องแก้ที่ต้นเหตุ จึงต้องมีมาตรการหรือวิธีแก้ไขคล้ายคลึงกัน หรือวิธีเดียวกัน หรืออาจจะต่างพื้นที่กัน เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการผสมผสานทั้งสิ้น

นอกจากนี้ เกษม จันทรแก้ว, (2530) เห็นว่าหลักการของการจัดการสิ่งแวดล้อมต้องยึดหลักอนุรักษ์วิทยา โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องไม่ให้เกิดของเสียจากการใช้ด้วย ซึ่งหมายถึงจะต้องไม่ให้เกิดการสูญเปล่า ถ้าจำเป็นที่จะต้องให้มีการสูญเปล่า จากการใช้ก็ต้องให้น้อยที่สุด หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมต้องควบคุมของเสีย (Waste) มิให้เกิดขึ้นภายในระบบสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม คือการผสมผสานระหว่างการบริหารจัดการที่มีระบบระเบียบ มีขั้นตอน ต้องใช้ทั้งศาสตร์การบริหาร พฤติกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ ภาวะผู้นำและความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อผสมผสานใช้ประโยชน์ให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ เห็นพ้อง และร่วมกันปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้น ๆ ให้มีคุณภาพดีและยั่งยืนตลอดไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประมิต คงอิม, (2541) ศึกษาเรื่อง “ชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อม” พบว่าปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชนมาจากขยะมูลฝอยและน้ำครำยังมีมากในพื้นที่ ซึ่งมีสาเหตุมาจากประชาชนในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้ขยะตกค้างในบริเวณที่อยู่อาศัย และมีขยะจำนวนมากถูกทิ้งในทางระบายน้ำ ทำให้มีผลต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชนในพื้นที่ แนวทางแก้ไขสามารถทำได้โดยให้ภาครัฐและเอกชน ผนึกกำลังให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในการดูแล รักษาสภาพแวดล้อม โดยมีการกำหนดบทลงโทษและดำเนินการอย่างจริงจัง

นฤเทพ สิทธิชาญคุณะ, (2542) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์พบว่าที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษา การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับขยะมูลฝอย จิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนอายุ รายได้ ความรู้ความเข้าใจเรื่องขยะมูลฝอย ทักษะต่อพนักงานเก็บขยะ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดขยะมูลฝอย นอกจากนี้ยังพบว่าโอกาสและข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยมากที่สุด คือ การที่กรุงเทพมหานครจัดจุดพักขยะห่างไกลที่พักอาศัย และภาชนะที่รองรับขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครน้อยเกินไป

สุเมธ ทราชแก้ว, (2536) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดอุดรธานี” พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับที่สูง เมื่อพิจารณาเป็นรายหมู่บ้าน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านมีส่วนร่วมในระดับสูงเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนเป็นรายหมู่บ้านก็พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูงแทบทุกขั้นตอน

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพบว่า มีตัวแปรในสองกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มปัจจัยแรกคือการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ การได้รับการพัฒนาความคิด กลุ่มปัจจัยที่สองสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่การเผชิญปัญหาหรือความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยแวดล้อมและความสะดวกในการดำเนินโครงการ

ศรัณยา จุฬารศิลป์, (2534) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัด : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแออัดสองร้อยห้อง กรุงเทพมหานคร” พบว่าสตรีส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยถูกต้องน้อย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัย พบว่าสตรีที่มีอายุระหว่าง 35 ปี และต่ำกว่า มีระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนปลายและต่ำกว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน และต่ำกว่ามีอาชีพรับจ้างและบริการ มีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมน้อย มีการรับข่าวสารในระดับต่ำ นอกจากนี้ควรจัดให้มีการอบรมกลุ่มสตรีเพื่อให้มีความรู้ และมีพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องโดยอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้ง ภาครัฐและเอกชน

และควรให้มีการจัดทำโครงการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยทางสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

5. การศึกษากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของประชาชนที่ให้ข้อมูลในการทำวิจัย

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชน โดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และแรงกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม ชุมชนโดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

เกษม จันทร์แก้ว, (2530) กล่าวว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างให้คนมีสติในการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีดำเนินชีวิต การมีคนไม่รู้หนังสือมากมักทำให้ชุมชนขาดหลักการ ขาดแนวทางในการดำเนินชีวิต ขาดเป้าหมายในการพัฒนา สังคมเช่นที่ว่่านี้มักเป็นสังคมที่ขาดคุณภาพ นอกจากนี้ แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมสำคัญประการหนึ่งคือการศึกษา

โคเฮน และฮัฟฮอฟฟ์ (Cohen, John M. Uphoff, 1977) ยังได้เสนอว่ามีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชนชั้นทางสังคม ศาสนา
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

ฮาร์โร อาร์.คัฟแมน (Harold R. Kaufman 1949) "participation in Organization Activities in Selected Kentucky Localities" ว่า อายุ เพศ การศึกษา ชนชั้น ทบอบ

ครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่ยาวนานของการศึกษาอยู่ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, (2535) เกี่ยวกับเรื่องการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนั้น พบว่าบุคคลที่มีการศึกษาสูงจะรับสิ่งใหม่ ๆ มากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาดำกว่า และจากการศึกษาของกรมการพัฒนาชุมชน (2519) ปรากฏว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในโครงการ นั้นก็คือ ระดับการศึกษา โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาดำกว่า

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสะเคียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ของสมใจ เข้มเจริญ, (2531) พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ ความรู้ ความคิดเห็น การได้รับข่าวสารของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความเห็นพ้องต้องกันของเพื่อนบ้านในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

งานวิจัยของ อมราวดี เหมาคม, (2528) เรื่องความคิดเห็นของราษฎรรอบวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาระบุว่าการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ธีรพงศ์ สุพรรณทัศน์, (2537) สรุปในเรื่องความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า นักศึกษาในแต่ละระดับชั้นปีมีความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ขรรยง ศรีเจริญ, (2539) สรุปเรื่องความคิดเห็นของชาวเขาค้อการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สรุปได้ว่าการได้รับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการวิจัยของ สันศักดิ์ เสริมศรี และคณะ, (2525) เรื่องทัศนคติ พฤติกรรมและความต้องการน้ำดื่มและส้วม กล่าวว่า หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแหล่งน้ำสูง ประชาชนมีระดับการศึกษาสูงกว่า หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแหล่งน้ำต่ำ และต่ำ

จากงานวิจัยของ กานดา ธรรมปรีชา, (2526) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในเคหะสงเคราะห์แบบแฟลต ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้อยู่อาศัยที่เคยและไม่

เคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อน พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความพึงพอใจ

ฟ้ารุ่ง มีอุคร,(2539) ศึกษาเรื่องบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุต่างกันมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนไม่แตกต่างกัน

อรรณณ เย็นใจ, (2535) ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติของประชาชนที่อาศัยบริเวณริมคลองกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ศึกษาเฉพาะกรณีคลองโอ่งอ่าง พบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน

จากการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชาญคุณ, (2542) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยกรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง ร้อยละ 71.2 จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์พบว่า ที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษา การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับขยะมูลฝอย จิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วน อายุ รายได้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอย ทัศนคติต่อพนักงานเก็บขยะไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย

นภาพร เชื้อข้า, (2531) ศึกษาเรื่อง : “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์การเกษตรเมืองมินบุรี จำกัด” ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกที่มีการศึกษาสูงมีระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์มาก ได้รับข่าวสารมากมีความเข้าใจในหลักการสหกรณ์มาก และมีความคาดหวังผลประโยชน์จากทางสหกรณ์มากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของทางสหกรณ์มากกว่าสมาชิกที่มีการศึกษาดำมีระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์น้อย ส่วนความแตกต่างระหว่างรายได้ของสมาชิก ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมของสหกรณ์

ประภาศรี พิทักษ์สินสุข (อ้างถึงในศรี ศรีงาม, 2541) ได้ทำการศึกษา “การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการออกเงิน และการสละแรงงานมากที่

สุด รองลงมาคือ การร่วมประชุม สำหรับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ร่วมเป็นผู้นำ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา การมีสถานภาพทางสังคม การเป็นหัวหน้าครัวเรือน และการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นเวลานาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนา

ส่วนงานวิจัยของ ศรี ศรีงาม, (2541) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท กรณีศึกษาอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปว่า ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และรายได้ของประชาชน ไม่มีผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการพัฒนาชนบทของประชาชน

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าการศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพุด กรุงเทพมหานคร

6. อาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

อาชีพ หมายถึง กิจการหรือกิจกรรมหลักที่ประชาชนทำเป็นประจำเพื่อให้มีรายได้ตอบแทนในการดำรงชีวิต

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชน โดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุและร่างกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

จากการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชาญคุณะ, (2542) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยกรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง ร้อยละ 71.2 จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์พบว่าที่อยู่อาศัย อาชีพ การศึกษา การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับขยะมูลฝอย จิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วน 'อายุ รายได้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องขยะมูลฝอย ทัศนคติต่อพนักงานเก็บขยะไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย

ชลธิชา ตั้งอัน, (2534) ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล : ศึกษากรณีครัวเรือนคลองมสนแสบ กรุงเทพมหานคร พบว่าแม่บ้านที่มีอาชีพต่างกันมีความรู้ความเชื่อและปฏิบัติในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแตกต่างกัน

ประภาศรี พัทธสินสุข (อ้างในศรี ศรีงาม, 2541) ได้ทำการศึกษา “การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา การมีสถานภาพทางสังคม การเป็นหัวหน้าครัวเรือน และการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นเวลานาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนา

วลัยกรณ์ ดาวสุวรรณ, (2533) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล พบว่า แหล่งที่พักอาศัย เพศ อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนบ้าน หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ของสมใจ เข้มเจริญ, (2531) พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ ความรู้ ความคิดเห็น การได้รับข่าวสารของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความเห็นพ้องต้องกันของเพื่อนบ้านในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เจอร์ซิล Jersild (อ้างถึงในศรีธนา อูพารสิปป, 2534) อธิบายว่า บุคคลที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันมักจะมีความเชื่อและความคิดที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของอมรวดี จักรไพวงศ์, (2530) ทำการศึกษาเรื่องความรู้และพฤติกรรมการใช้แก๊ส หุงต้มของแม่บ้านในกรุงเทพมหานคร พบว่า แม่บ้านที่มีอาชีพรับจ้าง เสมียน บริษัท พนักงานห้างร้าน มีพฤติกรรมการใช้แก๊สหุงต้มในครัวเรือนดีกว่าแม่บ้านที่มีอาชีพแม่บ้านรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และค้าขายตามลำดับ

ฟ้ารุ่ง มีอุคร.(2539) ศึกษาเรื่องบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาชีพต่างกันมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนไม่แตกต่างกัน

ฮาร์โร อาร์ คัฟแมน (Harold R.kaufman, 1949) กล่าวใน "Participation in Organization Activities in Selected Kentucky Localities," ว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่ยาวนานของการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าอาชีพเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู กรุงเทพมหานคร

7. ภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของประชาชนให้เห็นคล้อยตาม และลงมือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด จนสามารถนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชน โดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และแรงกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม" ชุมชนโดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2534) กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ในงานพัฒนาซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อม ผู้นำซึ่งเป็นตัวแปรส่วนแรกของทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย มีบทบาทช่วยเหลือหลายอย่าง เพราะโดยปกติ ผู้นำจะทำหน้าที่หลักสองประการ คือ ประการแรก ทำการเลือกเป้าหมายและควบคุมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มนี้ และประการที่สอง มีหน้าที่ในการเสริมพลัง และบำรุงรักษาความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มหรือขององค์กรที่เขาสังกัดอยู่ บทบาทของผู้นำจึงมีอยู่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นงานใดรวมทั้งงานพัฒนาชุมชนหรืองานพัฒนาชาติด้วย

สนธยา พลศรี, (2537) ให้ความเห็นว่าคนไทยมักเลือกผู้นำที่คิดว่าสามารถอุปถัมภ์

คนได้ มีสายสัมพันธ์กับทางราชการและบุคคลภายนอก และเมื่อได้เป็นผู้นำแล้วจะได้รับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ มากกว่าคนอื่น ๆ จึงทำให้ผู้นำคิดว่าตนเองฉลาดกว่าประชาชน อันนำไปสู่การทุจริตสร้างประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง

เกษม จันทรแก้ว, (2542) กล่าวว่าหลักของการจัดการสิ่งแวดล้อมประการหนึ่งคือการควบคุมในการกำจัด / บำบัดของเสียและมลพิษ จากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีทุกประเภททั้งเทคโนโลยีธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากจะได้ผลผลิตจากกระบวนการใช้เทคโนโลยีแล้ว ยังเกิดของเสียและ / หรือ มลพิษเสมอ ดังนั้นต้องมีผู้ริเริ่มหรือผู้นำในการสร้างกิจกรรมควบคุมของเสียหรือมลพิษสิ่งแวดล้อมโดยมักดำเนินการ ดังนี้

- 1) สร้างเทคโนโลยีควบคุมของเสียและ / หรือ มลพิษสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางชีวภาพที่ชัดเจน เช่นระบบบำบัดน้ำ เตาเผาขยะ ระบบฝังกลบ การวางผังเมือง การสร้างพื้นที่นันทนาการในเมือง ฯลฯ
- 2) การสร้างกฎระเบียบ เป็นการสร้างกฎหมายระเบียบปฏิบัติหรือข้อห้ามต่าง ๆ ในการกระทำใด ๆ ต่อสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษเอาไว้ด้วย
- 3) ให้การศึกษาทางสิ่งแวดล้อมด้วยระบบสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดด้วยเทคโนโลยีการถ่ายทอดสู่ประชากรเป้าหมาย วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพระยะยาว
- 4) การประชาสัมพันธ์ เป็นการเสนอข่าวสารที่จะปฏิบัติในแต่ละระบบสิ่งแวดล้อมหรือระบบสิ่งแวดล้อมที่ต้องการจัดการ ซึ่งประชาชนจะได้ตระหนักและปฏิบัติตาม

เกษม จันทรแก้ว, (2531) กล่าวถึงภาวะผู้นำในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยนักส่งเสริมหรือผู้นำในการจัดการสิ่งแวดล้อม ว่ามีหน้าที่นำเอาวิชาความรู้ ผลการทดลองหรือผลงานวิจัยที่นักวิชาการได้คิดค้นขึ้นแล้ว นำไปส่งเสริมหรือเผยแพร่ให้กับประชาชน สามารถนำไปใช้เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมให้มีผลดีขึ้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คือการที่นักส่งเสริมทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมหรือตัวกลางระหว่างนักวิชาการกับประชาชน โดยการนำเอาความรู้หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบที่จะเข้าใจได้ง่าย ๆ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการที่จะถ่ายทอดความรู้ตามระบบวิชาการแผนใหม่ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและมีคุณค่าทางปฏิบัติแก่ผู้รับการส่งเสริม ให้สามารถพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในการทำ

หน้าที่ส่งเสริมจะต้องสร้างสถานการณ์ให้มีบรรยากาศที่เหมาะสม แก่การเรียนรู้ของบุคคล เป้าหมาย (ประชาชน) ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญมากขึ้น

งานส่งเสริมหรือการเป็นผู้นำในการจัดการสิ่งแวดล้อม ต้องอาศัยหลักการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาบุคคลให้เรียนรู้ถึงปัญหาและการแก้ไขปัญหของตนเองได้อย่างเหมาะสมและให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นนักส่งเสริมจะต้องมีลักษณะและคุณสมบัติถูกต้อง เหมาะสมกับหน้าที่และบทบาท สามารถทำงานส่งเสริมด้วยใจรักเป็นอาชีพ เพื่อให้งานบรรลุผลตามความมุ่งหมายได้ จึงต้องมีการผ่านการทดสอบและการเลือกเฟ้นบุคลากรที่มีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมกับงานจริง ๆ สามารถทำงานเป็นทีมโดยมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงจิตวิทยาของเพื่อนร่วมงานในทีม มีความสามารถในการใช้หลักการ การเข้าถึงบุคคล การปฏิบัติงาน การเร่งเร้า สนับสนุน ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้สร้างเสริมสมรรถภาพอย่างมีประสิทธิภาพสูงได้อยู่เสมอ พร้อมทั้งจะต้องมีทรัพยากรรวมถึงวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำเนินงานให้บรรลุตามโครงการในการทำงานส่งเสริม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การนำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรง
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen, John M. and Uphoff 1977) ได้เสนอถึงการมีส่วนร่วมว่า ในการพิจารณาการมีส่วนร่วมจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนอย่างมากด้วย ได้แก่

1. ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ
2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยทางการเมือง
4. ปัจจัยทางสังคม

5. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม

6. ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ ยังได้เสนอว่ามีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

โซโลมอน เบน Solomon Ben (อ้างถึงในศรี ศรีงาม, 2541) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ซึ่งสามารถทำให้บุคคลอื่นรับฟัง เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ขอมทำตามคำแนะนำชี้แจงของเขา ทั้งนี้เพื่อกลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

ออร์เวย์ เทด Orway Tead (อ้างถึงในศรี ศรีงาม , 2541) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่มีอิทธิพลสูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความเป็นผู้นำเป็นศิลปะแห่งการกระทำของบุคคลเพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการ และทำให้ผู้อื่นรู้สึกชอบเขา

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, (2536) ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน คือผู้นำท้องถิ่น บุคคลที่ชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ผู้ใหญ่บ้านสาเหตุที่ไม่ได้ร่วมเพราะไม่มีเวลา ไม่มีว่าง และมีธุรกิจครอบครัว นอกจากนี้ผู้นำท้องถิ่นมีลักษณะและปริมาณ

การเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ การวางแผน การตัดสินใจ เลือกโครงการ ดำเนินโครงการ การติดตามผล มากกว่าประชาชนธรรมดา

จิตติมา อินทะท่ามา, (2543) ศึกษากรณีพัฒนาการเรียนรู้ของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยใช้กระบวนการ AIC : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา พบว่าคณะกรรมการชุมชน เป็นองค์กรประชาชนที่มีพลังต่อประชาชนในชุมชน เป็นผู้ที่มิบทบาทเป็นผู้นำ และก่อให้เกิดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ตลอดจนทั้งยังแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน คณะกรรมการชุมชนต้องรู้ถึงสาเหตุ สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตนเองได้เป็นอย่างดี นโยบายของเทศบาลตามการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่สนับสนุนให้คณะกรรมการชุมชนแต่ละชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่ให้ได้เรียนรู้ร่วมกัน และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันที่พึงปรารถนาในอนาคต

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง ของวิไลพร สมบูรณ์ชัย, (2534) พบว่า ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน การมีตำแหน่งอื่น ๆ ในหมู่บ้าน การรับรู้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้ารับการฝึกอบรม และการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

ฟ้ารุ่ง มีอุดร, (2539) ศึกษาเรื่องบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งในองค์กรหรือเป็นผู้นำในชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนไม่แตกต่างกับผู้ที่ไม่มีตำแหน่งในองค์กร

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู กรุงเทพมหานคร

8. ระดับการพัฒนากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน

ระดับการพัฒนา หมายถึง การที่ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเรียนรู้ รู้จักการจัดการตนเอง มีจิตวิญญาณ เป็นชุมชนที่มีสันติภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชน โดยรู้สิทธิรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และร่างกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม ชุมชนโดยเฉพาะความสกลปรกของทางเดินเท้า

สัญญา สัญญาวิวัฒน์,(2541) กล่าวว่าชุมชนที่เข้มแข็งหรือพัฒนาแล้วต้องมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1. เป็นชุมชนเรียนรู้ 2. เป็นชุมชนที่รู้จักการจัดการตัวเอง 3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ 4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ และ 5. เป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ตามคำจำกัดความชุมชนเข้มแข็งหรือชุมชนที่พัฒนาแล้วดังกล่าว นอกจากนี้สรุปได้ว่าสุขภาพอนามัยรวมถึงสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาได้ และการพัฒนา สิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น บริเวณบ้าน ชุมชน พัฒนาให้สะอาดถูกสุขลักษณะ การแก้ไขน้ำเสีย ดินเสีย 2) ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ จิตสำนึกของประชาชนในการช่วยกันรักษาความสะอาด หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนนั่นเอง

สนธยา พลศรี, (2537) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเน้นการพัฒนาด้านวัตถุ เช่น คมนาคมสื่อสาร การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ มากกว่าการพัฒนาคน ซึ่งรวมถึงการรวมตัว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จึงพบว่าในปัจจุบันคนไทยมีรายได้เพิ่มขึ้น มีสภาพความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้นในระดับหนึ่ง แต่สังคมไทยก็ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลมาจากคนไทยยังไม่พัฒนาตนเอง

เกษม จันทรแก้ว, (2542) กล่าวว่า การพัฒนาหมายถึงการทำให้ดีขึ้นจากที่เคยเป็นมา การพัฒนาจะเน้นการให้ไ้ได้มากซึ่งผลผลิตมากกว่าปกติ โดยอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงกว่า ซึ่งโดยทั่วไปแล้วไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมนัก กล่าวคือการเกิดของเสียหรือมลพิษสิ่งแวดล้อมมักจะเป็นเรื่องรองหรือไม่คิดถึง ถ้านำมาพิจารณา ก็จะเน้นให้ได้ผลผลิตรูปแบบใหม่ที่ได้จากของเสียหรือมลสารที่เกิดจากระบวนการผลิต การพัฒนามีหลากหลาย แต่เป็นรูปแบบ

การพัฒนาเฉพาะเช่นการพัฒนากองทัพ การพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ฯลฯ แต่ในเบื้องหลังการพัฒนาเหล่านี้ มักทอดทิ้งความสมดุลทางนิเวศวิทยา ทำให้การพัฒนาไม่ยั่งยืนเกิดขึ้นตามมา ถ้าการพัฒนาที่คำนึงถึงความสำคัญและบทบาทของนิเวศวิทยาแล้ว เชื่อว่าจะเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

เกษม จันทรแก้ว, (2531) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในภาพรวมว่า ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ฉะนั้น แนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จึงมีแนวทางไว้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่จะใช้ในการบริหารงานให้มีความสอดคล้องและเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกันในด้านข้อมูลทางวิชาการ แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ให้การสนับสนุนแก่ประชาชนและองค์กรเอกชนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมที่จะส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านงบประมาณสำหรับโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เร่งด่วน รักษาและดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันหรือลดผลเสียของปัญหาสิ่งแวดล้อม ศึกษาทบทวนกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม หากมีข้อบกพร่องหรือข้อขัดแย้ง ก็จัดการแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หากเป็นไปได้ก็ดำเนินการออกกฎหมายเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง
3. กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานในการควบคุมและพิสูจน์สภาพแวดล้อมว่าอยู่ในขั้นที่เกิดมลพิษมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานต่อไป
4. ดำเนินการเร่งรัดการศึกษาและการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและผลเสียอันเกิดจากการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยจัดให้มีการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นหลักสูตรในทุกระดับการศึกษาภาคบังคับ จัดให้มีการฝึกอบรมทางด้านวิชาการสิ่งแวดล้อมในส่วนราชการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนและปฏิบัติการ ตลอดจนทำการเผยแพร่และรณรงค์ในกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะส่งเสริมและสร้างสรรค์คุณภาพสิ่งแวดล้อมทางสื่อมวลชน

เกษม จันทรแก้ว, (2542) กล่าวว่า มนุษย์จะเป็นผู้สร้างกลไกเพื่อให้เกิดแรงกระทำของมนุษย์ด้วยหลายแรงกระทำ เช่น มีประชากรหนาแน่นมาก การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การนันทนาการและการท่องเที่ยว แรงกระทำที่กล่าวมานี้จะกระทำต่อทรัพยากรหลักเป็นอันดับแรก อาจจะนำมาสนองคุณภาพชีวิตโดยตรงหรือแปรสภาพเป็นทรัพยากรที่มนุษย์สามารถนำมาใช้บริการคุณภาพชีวิตอีกทอดหนึ่ง

จากการศึกษาของนฤเทพ สิทธิชาญคุณะ, (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยกรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า จิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กล่าวคือ ประชาชนที่มีจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมสูงจะมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่มีจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยต่ำ นั่นอาจเป็นเพราะประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร เข้าใจ เห็นความสำคัญ และตระหนักว่าเป็นหน้าที่ จึงอยากจะทำให้ความร่วมมือในการกำจัดขยะมูลฝอย

ประณีต คงอิม, (2541) ศึกษาเรื่องชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อมพบว่าสาเหตุของการเกิดขยะ เนื่องจากประชาชนขาดวินัย ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ และไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินการของรัฐไม่เพียงพอในการจัดหาถังขยะไว้บริการแก่ประชาชน และการจัดเก็บยังขาดความสม่ำเสมอ

สุเมธ ทราชแก้ว, (2536) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี สรุปว่า การได้รับการพัฒนาความคิดมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าระดับการพัฒนาเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชนจึงทำให้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูกรุงเทพมหานคร

9. องค์การสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

องค์การสังคม หมายถึง หน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนบนพื้นฐานการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้้องค์กรสังคมต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ คน เป้าหมาย และกฎระเบียบ

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชน โดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และแรงกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม ชุมชนโดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

จากการศึกษาของสัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2534) พบว่า องค์การทางสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรส่วนแรกของทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เป็นทั้งกระบวนการทางสังคมและองค์กรอย่างหนึ่งอันเป็นผลจากกระบวนการนั้น ที่เป็นกระบวนการเพราะองค์กรเป็นกระบวนการกระทำระหว่างบุคคล และเป็นการตกลงร่วมกันในสภาวะการณ์ต่างๆ ทางสังคม ในการที่จะทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายรวมถึงการร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อม

สนธยา พลศรี, (2537) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน เน้นการรวมกลุ่มเป็นกลวิธีหลัก เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองและสังคมได้ในที่สุด สำหรับความแตกต่างในกิจกรรมที่ทำนั้น เป็นเพียงความแตกต่างในด้านวิธีการและเครื่องมือที่ใช้เท่านั้น และรัฐบาลควรกระจายอำนาจในการพัฒนาจากส่วนกลางไปสู่องค์กรระดับประชาชน ให้เป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการพัฒนาชุมชนรวมถึงสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2541) กล่าวถึงความร่วมมือจากองค์กรภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่า การพัฒนาชุมชนแบบจัดการเป็นการพัฒนาแบบพหุภาคีไปในขณะเดียวกันด้วย วิธีการนี้จึงสนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างชุมชน และองค์กรภายนอก เช่น องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) บริษัทเอกชน เข้ามาร่วมมือกันทำการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า องค์กรภายนอกเหล่านี้จะเข้ามาร่วมมือกับชุมชนในหลายรูปแบบ เช่น มีคนมาช่วย มีเงินมาสนับสนุน มีวัสดุมาเสริม ช่วยคิดช่วยวิจารณ์ องค์กรเหล่านี้จะมีประโยชน์ต่อชุมชนมาก เช่น 1. เป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่

ใจของชาวบ้านขณะดำเนินการ 2. ช่วยชาวบ้านพัฒนาด้วยเป้าหมายว่าชาวบ้านจะเป็นเจ้าของตัวเองในวันข้างหน้า 3. ชักนำมิตรชุมชนที่มีความสนใจทำนองเดียวกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2542) กล่าวว่าปัญหาสังคมรวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นการตกลงใจที่จะแก้ไขเยียวยาสถานการณ์ที่คนจำนวนมากเห็นว่าไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือกะเมิดกฎของสังคมให้กลับเป็นปกติ แสดงว่าสถานการณ์นั้นมีความรุนแรง จนพวกเขารู้สึกเดือดร้อน จึงได้คิดที่จะแก้ไขสถานการณ์ร่วมกัน ซึ่งอาจทำได้หลายทาง เช่น พุดจาอภิปรายกันในหมู่ที่เกี่ยวข้อง เขียนกระทู้ข่าวในสื่อมวลชน วางแผนดำเนินการ และลงมือดำเนินการแก้ไข ส่วนสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมประการหนึ่งเกิดจากการจัดเกลาทางสังคม คือสังคมไม่ได้อบรมสั่งสอนสมาชิกของตนในเรื่องสภาวะแวดล้อมอย่างถูกต้องครบถ้วน ซึ่งควรจะได้ดำเนินการตั้งแต่ที่บ้านตอนเด็กยังเล็ก ที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัยเมื่อเด็กโตขึ้นหรือแม้แต่เมื่อโตแล้วประกอบอาชีพการงาน ตรงนี้อาจหมายถึงการมีกฎ ระเบียบ หรือกฎหมายข้อบังคับให้ผู้เกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อมปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนก็ต้องถูกต้องถูกลงโทษอย่างจริงจัง เมื่อไม่ได้มีการจัดเกลาอย่างถูกต้องครบถ้วน ปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษก็เกิดขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นผลของการระดมสมองขององค์กรสังคมทุก ๆ ฝ่าย ในหมวด 4 ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 79 บัญญัติว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและจำกัดมลภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิการ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการศึกษาของวรรณิ พงศ์ถาวร, (2540) สรุปว่า หน้าที่ขององค์กรบริหารระดับต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินงานตามนโยบายและแผนการจัดการหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันในการดำเนินการในระดับปฏิบัติยังมีปัญหาด้านความเข้าใจ ความร่วมมือ และการประสานงาน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการศึกษาหามาตรการหรือแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายหรือแผนปฏิบัติของระดับชาติ วิธีปฏิบัติต่าง ๆ นี้ จำเป็นต้องมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับหน่วยงานของท้องถิ่นต่างๆ เฉพาะ เพราะสภาพ

ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพการทำลาย สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ของแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีแผนปฏิบัติเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายและแผนปฏิบัติของหน่วยระดับชาติด้วย

นอกจากนี้ ความร่วมมือและการประสานงานของหน่วยงานระดับต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้แผนปฏิบัติของแต่ละท้องถิ่นสำเร็จตามเป้าหมาย จากสภาพปัจจุบันจะเห็นค่อนข้างชัดเจนถึงความขัดแย้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัญหาที่จะต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นการประสานงานตามนโยบายจึงจำเป็นสำหรับหน่วยงานระดับปฏิบัติในท้องถิ่นทุกแห่ง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีหลายรูปแบบ ซึ่งภาครัฐบาลจำเป็นต้องพิจารณาในรายละเอียดอย่างชัดเจนว่าในการพัฒนา โครงการหรือกิจการต่อไปในอนาคตนั้นจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบใด ในขอบเขตขนาดไหน และประชาชนกลุ่มไหนควรเข้ามามีส่วนร่วมระดับใด โดยเน้นจากการมีส่วนร่วมในระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะมีเจ้าของโครงการหรือกิจการที่เด่นชัด มีการตรวจสอบหรือพิจารณารายละเอียดในทุก ๆ ด้าน จากคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาหรือหลังจากพิจารณาแล้วก็จำเป็นจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามาแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นมากต่อการพัฒนาหรือการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่อไปในอนาคต เพราะการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นจะต้องมีการให้ข่าวสารที่แท้จริงถูกต้อง โดยมีการกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ

ประณีต คงอ้อม, (2541) ศึกษาเรื่องชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อมพบว่าสาเหตุของการเกิดขยะ เนื่องมาจากประชาชนขาดวินัย ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ และไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินการของรัฐไม่เพียงพอในการจัดหาดังขยะไว้บริการแก่ประชาชน และการจัดเก็บยังขาดความสม่ำเสมอ

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าองค์กรสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน จึงทำ

ให้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนา
ชอยสวนพลู กรุงเทพมหานคร

10. การติดต่อกับโลกภายนอกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชน

¹ การติดต่อกับโลกภายนอก หมายถึง การได้รับข่าวสารของประชาชนที่ให้ข้อมูลใน
การทำวิจัยรวมถึงการร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย และศึกษาดูงานกับชุมชนอื่น ๆ ด้วย

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องของ
ประชาชน โดยรู้สึกรับผิดชอบด้านการเงิน วัตถุ และแรงกาย,ใจ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสิ่งแวดล้อม
ชุมชนโดยเฉพาะความสกปรกของทางเดินเท้า

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2534) อธิบายทฤษฎีสัณฐานภาพการพัฒนาและแพร่กระจาย ว่า
ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความคิดต่อสัมพันธ์
ระหว่างชุมชนนี้กับโลกภายนอก คือ ชุมชนใดที่สมาชิกมีปริมาณการติดต่อกับโลกภายนอก
มาก ก็จะมีศักยภาพในการที่จะเจริญก้าวหน้ามากกว่าชุมชนที่ติดต่อกับโลกภายนอกน้อย

, วรรณิ พงษ์นิลาวัณ, (2540) กล่าวว่า มาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติประการหนึ่งคือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และตัดสินใจ ตลอดจนการ
ติดตามตรวจสอบและดำเนินงานโครงการพัฒนาที่เกิดผลเสียหายต่อประชาชน การจ่ายค่า
ชดเชยในรูปของเงินและอื่น ๆ อย่างเป็นธรรม ในกรณีที่ชุมชนต้องสูญเสียประโยชน์
สนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นให้เป็นเวทีต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจายอำนาจของรัฐและยอมรับสิทธิชุมชนตาม
กฎหมาย อาทิเช่น รับรองสิทธิชุมชน ประชาพิจารณ์ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การ
ติดตามตรวจสอบโครงการพัฒนาของรัฐและเอกชนเป็นต้น

รัฐจะต้องสร้างแรงจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐในเรื่องของหลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับภาระการบำบัดและกำจัด” การลดปริมาณของเสียการอนุรักษ์พลังงาน การใช้มาตรการจูงใจให้ผู้ประกอบการที่ก่อปัญหามลพิษย้ายเข้าไปอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม การสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาสังแวดล้อม เป็นต้น

จากการศึกษาของนฤเทพ สิทธิชาญคุณะ, (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยมากมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารข้อมูลน้อย เพราะผู้ได้รับข่าวสารข้อมูลมาก ทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคม เกิดความรอบรู้ ทำให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น เกิดแรงจูงใจ ทำให้มีส่วนร่วมมาก

งานวิจัยของศรี ศรีงาม, (2541) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท กรณีศึกษาอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม การมีกรรมสิทธิในที่ดิน การได้รับข้อมูลข่าวสารการพัฒนาชนบท การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม

สกนธ์ จันทรักษ์ (อ้างในศรี ศรีงาม, 2541) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล จังหวัดตรัง พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับฟังข่าวสารมาก มีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบลมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการฟังข่าวสารน้อย

สุภารักษ์ จูตระกูล, (2536) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการทิ้งขยะแยกประเภทเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร การเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ โปสเตอร์ งานนิทรรศการ มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการทิ้งขยะแยกประเภท ๔ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ แผ่นพับ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

เกรียงชัย เหลืองภัทรเชวง, (2540) ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในโรงงาน กลุ่มบริษัท มินิแบ (ประเทศไทย) จำกัด สรุปว่า การเปิดรับข่าวสารเรื่องระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจากโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เพื่อนร่วมงาน บุคคลภายในครอบครัว บุคคลที่รู้จัก นิทรรศการ หนังสือคู่มือสิ่งแวดล้อม เสียงตามสายในโรงงาน และวารสารประจำเดือนของบริษัท มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

สุเมธ ทรายแก้ว, (2536) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี สรุปว่า การรับรู้ข่าวสารการได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการได้รับการสนับสนุนด้านวัตถุ ไม่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี

วลัยภรณ์ ดาวสุวรรณ, (2533) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล พบว่าแหล่งที่พักอาศัย เพศ อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนบ้าน หนังสือพิมพ์ และโทรศัพท์ และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง ของวิไลพร สมบูรณ์ชัย, (2534) พบว่า ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน การมีตำแหน่งอื่น ๆ ในหมู่บ้าน การรับรู้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้ารับการฝึกอบรม และการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ของสมใจ เข้มเจริญ, (2531) พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ

ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ ความรู้ ความคิดเห็น การได้รับข่าวสารของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความเห็นพ้องต้องกันของเพื่อนบ้านในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อมราวดี เหมาคม, (2528) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของราษฎรรอบวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารมาก จะมีความคิดเห็นที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับข่าวสารน้อย

พิสิษฐ์ บุญไชย, (2528) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าของกรมการสภาพาล ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ระดับภาวะสนใจข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ทางสื่อมวลชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ กลุ่มที่ได้รับทราบเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มากกว่าจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ มากกว่ากลุ่มที่ได้รับทราบข่าวในระดับต่ำ

ธีรพงศ์ สุพรรณทัศน์, (2537) สรุปเรื่องความเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมว่านักศึกษาที่ได้รับข่าวสารข้อมูลมากน้อยไม่เท่ากันจะมีความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างกัน

ศิริลักษณ์ กมล (อ้างถึงในรุ่ง ศรีโพธิ์, 2541) ศึกษาบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริงของตลาดนัด โค กระบือ ฯ พบว่าการได้รับข่าวสารข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ศรัณยา อุฬารศิลป์, (2534) ศึกษาพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมของสตรีในชุมชนแออัดสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข่าวสารระดับต่ำ มีพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยในเชิงบวกมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข่าวสารระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข่าวสารระดับต่ำ เป็นกลุ่มที่ประกอบอาชีพ แม่บ้าน ซึ่งต้องดูแลบ้านอยู่แล้วจึงมีพฤติกรรมในเชิงบวก ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับข่าวสารระดับสูง อาจสนใจข่าวสารทางด้านอื่น มากกว่าข่าวสารทางด้านการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัย และจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า การรับข่าวสารไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฟ้ารุ่ง มีอุตร, (2539) ศึกษาเรื่องบทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข่าวสารต่างกันมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนแตกต่างกัน

ไพลิน ศศิธรนากรแก้ว, (2537) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าประชาชนในเขตกรุงเทพ ฯ ส่วนใหญ่มีระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนและสื่อโทรทัศน์ ในระดับปานกลาง และมีระดับการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ระดับการเปิดรับข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ และความตระหนักในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ระบุว่าความคิดเห็นต่อกับโลกภายนอกเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของประชาชนจึงทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการทดสอบกับชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู กรุงเทพมหานคร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ แยกวิธีหลักเป็น 3 วิธีคือ 3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) 3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และ 3.3 การสัมภาษณ์แบบลึก (Indepth Interview) หรือแบบเข้มข้น (Intensive Interview) โดยมีรายละเอียดของวิธีการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายโดยนำเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยเฉพาะกับตัวแปรต้น ได้แก่ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์การสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก และตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนมาสร้างข้อสรุปจากการศึกษา รูปแบบหรือข้อมูลดังกล่าว โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสร้างเป็นข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิดและเปลี่ยนแปลงแนวทางที่จะตีความหมายข้อมูลหลาย ๆ แบบ

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) หรือการวิจัยห้องสมุด (library research) คือ การเก็บข้อมูลจากแหล่งทุติภูมิได้ข้อมูลแบบทุติภูมิ (secondary data) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีผู้อื่นเก็บรวบรวมไว้แล้ว เช่น ข้อมูลจากรายงาน จากการวิจัย จากเอกสารตำรารายงานของส่วนราชการองค์การ โดยตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) จากเอกสารดังกล่าวประกอบกับเอกสารอื่น ๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ กันด้วย

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารที่กล่าวข้างต้นทั้งหมดจะนำไปวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาวิจัยและเกี่ยวข้องกับสมมุติฐานว่าสอดคล้องกัน และการศึกษายืนยันสมมุติฐานหรือไม่ นอกจากนี้จะนำผลไปเปรียบเทียบ วิเคราะห์ร่วมกันกับวิธีศึกษาอีกสองประการคือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบลึก

2. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)

สำหรับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านซอยสวนพลูในครั้งนี้ ผู้วิจัยเข้าคลุกคลีกับประชาชนใน

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เนื่องจากผู้วิจัยอาศัยอยู่ใกล้กับชุมชนดังกล่าว จึงเข้าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เข้าไปอย่างสังเกต เข้าไปอย่างศึกษาว่าเกิดปรากฏการณ์อะไรในชุมชนดังกล่าวเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามสมมุติฐานว่าการศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ การพัฒนา องค์การสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก มีผลอย่างไรต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชน ของชุมชนสาทรพัฒนา หรือสังเกตว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร อธิบายเหตุผลตามทัศนะของประชาชนในชุมชนดังกล่าวโดยหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์สังคมจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์

ส่วนรายละเอียดของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้วิจัยเข้าไปใช้เวลาร่วมกับประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ร่วมกิจกรรมในชุมชนและพยายามให้คนในชุมชนยอมรับว่าผู้วิจัยมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ทั้งนี้เพื่อเข้าใจโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่คนเหล่านั้น ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา

การศึกษาโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ประกอบด้วยรายละเอียดสามขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ผู้วิจัยต้องซักถามบางสิ่งบางอย่างที่อาจไม่เข้าใจได้จากการสังเกต โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับความหมายหรือสัญลักษณ์ การซักถามนี้คือการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการนั่นเอง หลังจากนั้นจึงจดบันทึกข้อมูล ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง เพราะผู้ที่ศึกษาไม่ทราบว่าคุณถูกสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นไปตามธรรมชาติ

นอกจากการสังเกตการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแล้ว ผู้วิจัยจะสังเกต 1. การกระทำ (Acts) คือ การใช้ชีวิตประจำวัน พฤติกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติภารกิจอื่นๆ หรือ กิจกรรมปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป และวิถีชีวิต 2. แบบแผนการกระทำ (Pattern of Behavior) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบแผน เช่น กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยการสังเกตแบบนี้จะทำให้เห็นถึงสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกชุมชน 3. ความหมาย (Meanings) คือ สังเกตการที่บุคคลมองตัวเองในสังคมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในฐานะที่ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมนั้น การกระทำหลายอย่างผู้กระทำปฏิบัติตามหน้าที่ แต่การยอมรับปฏิบัติตามหน้าที่หมายความว่าผู้ปฏิบัติเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบรรทัดฐานและค่านิยมด้วย 4. ความสัมพันธ์ (Relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน

ชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมาก เนื่องจากจะทำให้เข้าใจโครงสร้างสังคมได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นหรือความสัมพันธ์ที่ขัดแย้ง ความสัมพันธ์ที่สำคัญจะช่วยในการวิเคราะห์โครงสร้างของสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทางการเมือง และเศรษฐกิจ

3. การสัมภาษณ์แบบลึก (Indepth Interview)

ในการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการสัมภาษณ์โดยไม่ใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีการเก็บข้อมูลอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยต้องการได้ข้อมูลที่ไม่ได้มีการกำหนดโครงสร้างของข้อมูลที่ต้องการเก็บไว้แน่นอนตายตัว โดยจะซักถามติดตามรายละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ และติดตามประเด็นที่กำลังซักถามอยู่ ถึงแม้ไม่มีแบบสอบถาม แต่ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถาม (ในภาคผนวก) เพื่อกำหนดประเด็นต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าว่าจะซักถามเรื่องใดบ้าง และจะต้องพยายามซักถามให้ครบประเด็น แต่ปล่อยให้ผู้ให้ข้อมูลให้รายละเอียดที่น่าสนใจตามความประสงค์ ให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจในทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบลึก ในการวิจัยครั้งนี้จะยึดหลักดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานที่เน้นความคิดของคน ไม่เน้นที่การตั้งคำถาม เพียงกำหนดแนวไว้เป็นความเป็นระบบในการแลกเปลี่ยน โดยเป้าหมายไม่ได้อยู่ที่ตั้งแบบสอบถาม แต่จะอยู่ที่ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์

3.2 ต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เป็นธรรมชาติ สร้างความไว้วางใจระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดอิสระในการถามและตอบคำถาม โดยผู้ให้ข้อมูลไม่รู้สีกว่ากำลังถูกสัมภาษณ์ และเน้นได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและลึกซึ้ง ในขณะเดียวกันเป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเป็นสำคัญอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.3 การสัมภาษณ์แบบลึกเป็นเพียงข้อมูลหรือแนวทาง ยังไม่ใช่ข้อสรุปในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยข้อสรุปจะเกิดขึ้นเมื่อมีรูปแบบบางอย่างมารองรับ เช่น การสัมภาษณ์แบบลึกได้ข้อมูลมาอาจไม่เป็นความจริงเมื่อมีการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ทั้งนี้เมื่อทำการวิเคราะห์ผลวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เปรียบเทียบกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันวิเคราะห์ผลการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์แบบลึก (Indepth Interview) เปรียบเทียบกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ด้วยวิธีการและประเด็นที่กล่าวข้างต้นแล้วพบว่าสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ จะได้ผลการศึกษาที่จะมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในเมืองใหญ่ หากผลการศึกษาไม่สอดคล้องกันระหว่างผลการศึกษาข้อมูลทั้ง

3. แบบ คือ วิจัยเอกสาร สังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบลึก เปรียบเทียบกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจะยึดผลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสรุปผลการวิจัย เนื่องจาก เป็นข้อมูลจากประสบการณ์และปรากฏการณ์จริงที่เก็บข้อมูลมา

4. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การจัดแฟ้ม 2. การแยกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล 3. เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดของขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ในแต่ละวันหลังจากเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะเขียนบันทึกอย่างละเอียดพร้อมกับจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วย รวมถึงการจัดแฟ้ม (Establishing Files) อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีความสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อแยกแยะข้อมูลในการค้นหาเพื่อวิเคราะห์และเขียนรายงาน ประกอบด้วยแฟ้ม 3 ชนิด คือ แฟ้มจีปาดะ (Background Files) แฟ้มวิเคราะห์เบื้องต้น (Analytic Files) และแฟ้มสนาม (Fieldwork Files)

2. การแยกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Sorting and Coding The data) เมื่อเก็บข้อมูลมาแล้วจะทำบันทึกอย่างละเอียด ขยายความข้อมูลให้ชัดเจน เขียนคำถามเพิ่มเติม รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในแต่ละวัน ในขณะที่ทำนั้นอาจพบปัจจัยหรือตัวแปร ขั้นตอนหรือกระบวนการ หรือแบบแผนพฤติกรรมประเด็นหลัก ๆ ซึ่งอาจคาดหมายหรือไม่ได้คาดหมายมาก่อน โดยใช้วิธีจัดหมวดหมู่กำหนดหน่วยที่ใช้วิเคราะห์ (Units of Analysis) ดังนี้

2.1 หน่วยบันทึก (Recording Unit) หมายถึงหน่วยของข้อมูลที่เป็นคำตอบของคำถามใดคำถามหนึ่ง เช่น แบบแผนของการตั้งบ้านเรือนของคนในชุมชน

2.2 หน่วยความหมาย (Context Unit) หมายถึงหน่วยหรือหัวข้อเรื่องที่เป็นฐานของหน่วยย่อย ทำให้แต่ละหน่วยย่อยมีความหมายมากขึ้น เช่น ระบบเครือญาติ ระบบสังคม และสถานภาพของสตรี เป็นต้น

2.3 หน่วยแจกนับ (Unit of Enumeration) หมายถึงจำนวนที่นับได้ เช่น จำนวนผู้ตอบ จำนวนเงิน ระยะทาง อายุ เป็นต้น

3. เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้หรือการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาแยกแยะ ผสมผสาน ให้เกิดเป็นแนวความคิด (Concepts) และนำแนวความคิดมาหาความสัมพันธ์ (Relationships) เพื่ออธิบายและตอบปัญหาวิจัยนั้น จำเป็นต้องใช้เครื่องมือช่วยดำเนินการดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือ 2 ชนิด ได้แก่

1. แผนที่ (Map) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และช่วยในการวางแผนการวิจัยด้วย
2. แผนภูมิ (Chart) การวิจัยครั้งนี้จะใช้แผนภูมิ 3 ชนิด เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 2.1 แผนภูมิที่แสดงถึงระดับและหน่วยต่าง ๆ (Organizational Charts) 2.2 แผนภูมิที่แสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ (Flow Charts) 2.3 แผนภูมิที่แสดงถึงแนวโน้มของตัวแปรต่าง ๆ (Growth Charts)

ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มาจากกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถวัดได้ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการเตรียมข้อมูลไว้เพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบลึกแล้ว จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางที่วางไว้ หรือเป็นการนำข้อมูลมาจัดระเบียบใหม่ โดยแยกตามสมมติฐาน การจัดหมวดหมู่จะทำให้ข้อมูลเป็นระเบียบสามารถวัดได้ เพื่อจะใช้ประโยชน์ในการพิสูจน์สมมติฐานต่อไป

อาจสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดแฟ้ม การแยกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการใช้เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่กล่าวรายละเอียดข้างต้น ล้วนเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล หรือนำข้อมูลมาสร้างเป็นแนวความคิด ทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมาสามารถวัดได้ รวมถึงเตรียมข้อมูลไว้เพื่อการพิสูจน์สมมติฐาน และนำแนวความคิดมาหาความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่อนำมาสรุปเป็นผลการวิจัย ซึ่งจะออกมาเป็นรายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

5. แนวทางการพิสูจน์สมมติฐาน

ในการพิสูจน์สมมติฐานซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้หลักที่ว่าสมมติฐานที่ตั้งขึ้นจากเหตุผลเชิงทฤษฎี หากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษายืนยันความถูกต้องของสมมติฐาน ก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานนั้น ทฤษฎีกับข้อมูลจึงมีความสัมพันธ์กันมาก โดยทฤษฎีมีส่วนระบุว่าตัวแปรใดที่สำคัญควรได้รับการวิเคราะห์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ อาชีพ การศึกษา ภาวะผู้นำ องค์การสังคม ระดับการพัฒนา และการติดต่อกับโลกภายนอก และการศึกษาข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จะถูกนำมายืนยันทฤษฎีที่อ้างอิงไว้ในงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่เลือกมา ซึ่งก็คือการพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้

ข้อมูลที่รวบรวมได้ระหว่างการวิจัยจะถูกนำมาใช้ในการพิสูจน์สมมติฐาน โดยเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนสมมติฐาน ลักษณะข้อมูลที่สนับสนุนสมมติฐานจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่น ในการวิจัยครั้งนี้ สมมติฐานข้อ 1 ตั้งไว้ว่า การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหากข้อมูลชี้ชัดว่าในผู้ที่มีการศึกษามากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนยิ่งมาก แสดงว่าข้อมูลสนับสนุนสมมติฐาน ในทางกลับกันหากข้อมูลบ่งชี้ว่าการศึกษาไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ลักษณะเช่นนี้คือข้อมูลไม่สนับสนุนสมมติฐาน อาจยกตัวอย่างสมมติฐานข้อ 2 ที่ตั้งไว้ว่า อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ลักษณะข้อมูลที่สนับสนุนสมมติฐานดังกล่าว ได้แก่ ข้อมูลที่ระบุว่า อาชีพที่แตกต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแตกต่างกัน ส่วนลักษณะข้อมูลที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานดังกล่าวได้แก่ข้อมูลที่ระบุว่าอาชีพที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นต้น

การพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อแม้อีก 2 ประการ ได้แก่ 1. แม้ว่าสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้จะได้มาจากทฤษฎีและได้รับการสนับสนุนจากข้อมูล แต่ก็มิได้หมายความว่าข้อมูลพิสูจน์ความถูกต้องของทฤษฎีเพียงแต่สนับสนุนความเป็นไปได้ เพราะข้อค้นพบที่สอดคล้องกับทฤษฎีที่เป็นมาของสมมติฐานนั้นยังอาจสอดคล้องกับทฤษฎีอื่น ๆ ได้อีก 2. มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราจะเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ล่วงหน้า ความรู้มีมากมายที่ได้จากข้อมูลอาจจะได้จากการขยายความหารายละเอียด การติดตามวิเคราะห์และติดตามความคิดแม้ว่าการทดสอบสมมติฐานเป็นวิธีการของการวิจัยที่มีประโยชน์แต่ต้องใช้ให้ถูกต้องกับเรื่องและประเด็นที่ต้องการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของ
ประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้
ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ซึ่งสามารถจำแนกเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สถานที่ศึกษา สภาพทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร ถิ่นฐานเดิม และวงจรชีวิต

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

สำหรับผลการศึกษาในแต่ละส่วนข้างต้นมีสาระสำคัญ และเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สถานที่ศึกษา (ลักษณะกายภาพ ประวัติชุมชน) ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ซอยสวนพลู
ตั้งอยู่ในแขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร เข้ามาจากถนนสาทร ประมาณ 2 กิโลเมตร
อยู่ด้านหลังสถานีตำรวจทุ่งมหาเมฆ จึงมีชื่อเรียกอย่างไม่เป็นทางการอีกชื่อหนึ่งว่าชุมชนหลัง
สถานีตำรวจสภาพการถือครองคือที่นุกรุกของกรมธนารักษ์ ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 5,450 คน
คิดเป็น 784 ครอบครัว และ 682 หลังคาเรือน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู จำนวนประมาณ 5,450 คนดังกล่าว
มีทั้งที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ที่มาจับจองที่ว่างของกรมธนารักษ์ เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและ
ประชาชนที่เข้ามาเช่าที่พักอาศัยในชุมชนดังกล่าว เนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์กลางธุรกิจ คือ ถนนสีลม
สุรวงศ์ เป็นต้น ในปัจจุบันผู้อยู่อาศัยเดิมซึ่งครอบครัวขยายขึ้นเรื่อย ๆ มีประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน
ประชาชนส่วนที่เหลืออีกครั้งหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาเช่า โดยลักษณะของการเช่ามีทั้งผู้อยู่อาศัยเดิมแบ่งพื้นที่
ที่ให้เช่า และผู้อยู่อาศัยเดิมหรือผู้ถือครองสิทธิ เชื้อบ้านไว้แต่ไม่ได้อยู่อาศัย จึงให้เช่า เช่น เจ้าหน้าที่
ตำรวจของสถานีตำรวจทุ่งมหาเมฆ เชื้อไว้แต่ไม่อยู่ก็มีจำนวนมาก

สำหรับค่าเช่าบ้านในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูอยู่ระหว่างราคา 800 - 1,000 บาท
ห้องเช่ามีลักษณะเป็นห้องขนาดประมาณ 5 เมตร X 5 เมตร หรือใกล้เคียง อัตราค่าเช่าขึ้นอยู่กับ
ขนาดของห้องและความใกล้ทางออกสู่ซอยสวนพลู หากอยู่ลึกในชุมชนค่าเช่าที่จะราคาถูก ชุมชนนี้
พื้นที่ประมาณ 9 ไร่ บ้านแต่ละหลังปลูกติด ๆ กัน ส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้และสังกะสีสภาพบ้านค่อนข้างเก่า แต่หลังที่

ผู้อาศัยมีฐานะดีจะสร้างเป็นตึก ขณะเดียวกันมีบ้านบางหลังที่ทิ้งร้างเนื่องจากเจ้าของบ้านไม่มาดูแล ในชุมชนสวนพลู มีกิจการค้าขายหลายชนิด เช่น ขายอาหาร ของชำ ร้านตัดผม เสริมสวย โดยใช้บ้านที่พักเป็นหน้าร้านขายของ ร้านค้าที่มากที่สุด ได้แก่ ขายอาหาร และของชำ ซึ่งมีประมาณ 100 แห่ง โดยร้านอาหารเหล่านี้บางร้านเป็นสาเหตุของความไม่สะอาดในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ทางเดินเท้าภายในชุมชนเป็นคอนกรีตกว้างประมาณ 2 เมตร

ถิ่นฐานเดิมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนดังกล่าว แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้สองกลุ่มได้แก่ คนภาคกลาง เช่น นครปฐม ราชบุรี และกลุ่มคนที่มาจากภาคอีสาน โดยคนภาคกลางส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยแต่เดิม ครอบครัวขยายขึ้นบุตรหลานเติบโตขึ้นในชุมชน การศึกษาของพ่อแม่รุ่นแรก ๆ ไม่สูง แต่รุ่นลูกหลานการศึกษาดีขึ้น มีทั้งที่จบ ปวส. จนถึงปริญญาตรี อาชีพการงานก็หลากหลาย มีทั้งรับราชการ พนักงานห้างร้าน บริษัทและอื่น ๆ ส่วนกลุ่มคนที่มาจากภาคอีสาน ส่วนใหญ่มาเช่าอยู่เพื่อทำงานในกรุงเทพมหานคร มีทั้งอาชีพกรรมกรก่อสร้าง ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ขับสามล้อ แท็กซี่ และขายรักษาความปลอดภัย โดยคนกลุ่มนี้จะมาเช่าอยู่ร่วมกันทำมาหากินในกรุงเทพฯ 2 - 3 เดือน ก็จะกลับภาคอีสานไปเยี่ยมครอบครัวและนำเงินที่ได้ไปให้ครอบครัวส่วนที่เป็นคนงานก่อสร้างที่อยู่ในชุมชนนี้ นายจ้างจะเป็นผู้หาห้องเช่าในชุมชนให้ เช่น มีโครงการก่อสร้างบริเวณ สาทร สีลม สุรวงศ์ ฯลฯ ผู้รับเหมาก็จะมาหาที่พักให้อยู่รวม ๆ กันใกล้โครงการก่อสร้าง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ในเดินทาง พอเสร็จสิ้นโครงการก็จะย้ายไปที่อื่น ด้านรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ใช้ที่ทิ้งขยะของแฟลตตำรวจสถานีทุ่งมหาเมฆ ซึ่งอยู่ห่างจากทางเข้าชุมชนประมาณ 100 เมตร เนื่องจากในชุมชนไม่มีที่ทิ้งขยะของตนเองและปริมาณขยะมีมากตามปริมาณผู้อาศัย

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลู

ชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลูตั้งอยู่ในซอยสวนพลู ถนนสาทร แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร มีพื้นที่ประมาณ 9 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือติดซอยงามดูพลี

ทิศใต้ติดซอยสวนพลู และสถานีตำรวจทุ่งมหาเมฆ

ทิศตะวันออกติดกรมการbinพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม

ทิศตะวันตกติดซอยสวนพลู

ที่อยู่อาศัย

วัสดุที่ใช้สร้างบ้านในชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลูส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ และครึ่งปูนครึ่งไม้ส่วนน้อยเป็นไม้อัดและสังกะสี สภาพบ้านคุ้มแดดคุ้มฝนได้ในระดับดีถึงปานกลาง ด้านสิทธิในการครอบครองบ้านมีทั้งที่มีสิทธิในบ้านเนื่องจากอยู่มานาน และผู้อพยพมาจากที่อื่นเข้ามาทำงานเข้าบ้านอยู่

สถานศึกษา

ภายในชุมชนไม่มีสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หรือกรุงเทพมหานคร แต่มีสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 2 – 6 ขวบ ซึ่งสนับสนุนงบประมาณ จากมูลนิธิศึกษาเอเชีย ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 100 ตารางวา มีลักษณะเป็นตึก 3 ชั้น

ธุรกิจการค้า

ธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลู ได้แก่ ร้านอาหารและร้านขายของชำ ซึ่งกระจายอยู่ในชุมชน ซึ่งมีประมาณ 100 แห่ง ธุรกิจการค้ารองลงมาได้แก่ ร้านทำผม ร้านตัดผม และตัดเย็บเสื้อผ้า

สำนักงานบริหารชุมชน และศูนย์ชุมชน

สำนักงานบริหารชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลู ไม่มีที่ตั้งแน่นอนส่วนใหญ่ใช้บ้านผู้นำชุมชนเป็นศูนย์กลางพบปะ ประชุมกัน ส่วนศูนย์ชุมชนมีที่ตั้งห้องสมุด และศูนย์กิจกรรมของมูลนิธิศึกษาเอเชีย ตั้งอยู่ใกล้ทางเข้าชุมชนด้านซอยสวนพลูมีลักษณะเป็นบ้านไม้เนื้อที่ประมาณ 20 ตารางเมตร ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิศึกษาเอเชีย

ระบบถนน และสาธารณูปโภค

ระบบถนนในชุมชนบ้านพัฒนาซอยสวนพลู รถยนต์ไม่สามารถเข้าได้เป็นถนนคอนกรีตกว้างประมาณ 2 เมตร ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ มีครบ แต่ระบบระบายน้ำเสีย และการจัดเก็บขยะ รวมถึงถังขยะยังไม่ดีเท่าที่ควร คือนำขยะไปทิ้งนอกชุมชน แต่ยังมีขยะตกค้างจำนวนมาก

องค์กรที่เกี่ยวข้อง

องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยพัฒนาค้นต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ที่สำคัญมี 3 องค์กร ได้แก่

1. คณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู
2. งานพัฒนาชุมชนเขตสาทร กรุงเทพมหานคร

๐๙๖
3๓3.๕
๐๕๑๒๓
๒๕๕๕
๒๕๕

สำนักวิทยบริการ
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

00194757 ✱

3. มุลนิธิสืาเอเซีย

แต่ละองค์กรมีโครงสร้างและกิจกรรมแตกต่างกันดังนี้

1. คณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู มาจากการเลือกตั้งทุก 2 ปี มีคณะกรรมการ 15 คน โดยแต่ละครั้งที่เลือกตั้งจะมีผู้มาสมัครครั้งละประมาณ 30 คน มีคนในชุมชนมาใช้สิทธิประมาณร้อยละ 30 โดยหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู คือ ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในชุมชนบ้านพัฒนาชอยสวนพลู และรณรงค์เรื่องการรักษาความสะอาดภายในชุมชน

2. งานพัฒนาชุมชน เขตสาทร เป็นหน่วยงานรัฐสังกัดกรุงเทพมหานคร เข้ามาดูแลงานพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงงาน พัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับคณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ วัสดุสิ่งของ ให้แนวทางในการพัฒนาชุมชนแต่เนื่องจากมีชุมชนในความรับผิดชอบของหน่วยงานนี้ถึง 24 ชุมชน และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีจำกัด ทำให้การดูแลต้องเฉลี่ยกันไปทั้งด้านงบประมาณและการดูแลให้คำแนะนำ

3. มูลนิธิสืาเอเซีย เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนจากประเทศญี่ปุ่น สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ อยู่ที่ชุมชนคลองเตย มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาช่วยเหลือคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู คือ ตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 2 – 6 ขวบ ส่งเสริมอาชีพของกลุ่มแม่บ้าน และจัดตั้งห้องสมุดเพื่อพัฒนาเยาวชน แต่กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่เด่นชัด โดยมูลนิธินี้ได้เข้ามาในชุมชนตั้งแต่ปี 2534 หลังจากชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูเกิดขึ้นประมาณ 2 – 3 ปี

รายละเอียดขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู สามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

องค์กร	จำนวนเจ้าหน้าที่ (คน)	บทบาทสำคัญ	หมายเหตุ
1. คณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู	15	ประสานงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง, ประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู	องค์กรภายใน
2. งานพัฒนาชุมชนเขตสาทร	2	ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณวัสดุสิ่งของ ให้คำแนะนำทางวิชาการ	องค์กรภายนอก
3. มูลนิธิสืาเอเซีย	4	การพัฒนาเยาวชน สตรี คนชรา การประกอบอาชีพ	องค์กรภายนอก

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร ถิ่นฐานเดิม และวงจรชีวิตหรือกิจวัตรประจำวัน ลักษณะของกลุ่มประชากร

ประชากรในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูมีประมาณ 5,450 คน สามารถแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้อยู่อาศัยถาวร และกลุ่มที่อยู่อาศัยชั่วคราว หรือมิได้มีถิ่นฐานในชุมชนนี้ โดยกลุ่มที่อาศัยถาวรจะมีมากกว่า และลักษณะของกลุ่มประชากรจะแตกต่างจากกลุ่มที่อยู่อาศัยชั่วคราว กล่าวคือ จะมีลักษณะที่ ชายและหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกัน และมีเด็ก คนชราในจำนวนลดหลั่นกันลงไปแตกต่างจากลักษณะของกลุ่มประชากรของกลุ่มผู้เช่าอยู่อาศัยที่ส่วนใหญ่เป็นชาย มากกว่าหญิงเกือบร้อยละ 50 และเด็กคนชรามีน้อยมาก เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นชายที่เข้ามาทำงานรับจ้าง และไม่ได้นำครอบครัวมาด้วยลักษณะทางประชากรจึงเป็นเช่นนี้ ซึ่งสามารถแสดงประมาณการณ์ รายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรโดยประมาณของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

สถานภาพ	จำนวน (คน)		จำนวน (คน)	
ผู้อยู่อาศัยถาวร	2,950	ชาย	1,000	
		หญิง	1,000	
		เด็ก	750	
		คนชรา	200	
ผู้อาศัยชั่วคราว	2,500	ชาย	1,500	
		หญิง	900	
		เด็ก	50	
		คนชรา	50	
รวม	5,450		5,450	

ถิ่นฐานเดิม

ถิ่นฐานเดิมของคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ส่วนใหญ่เป็นคนภาคกลาง เช่น จังหวัดราชบุรี นครปฐม ในส่วนของผู้อยู่อาศัยถาวร และคนอีสาน ซึ่งเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร และมาเช่าบ้านพักอาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ถิ่นฐานเดิมของคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู สามารถแสดงได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ถิ่นฐานเดิมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

ถิ่นฐานเดิม	จำนวนร้อยละ	หมายเหตุ
กรุงเทพมหานคร	5	ส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยถาวร
ภาคกลาง เช่น ราชบุรี, นครปฐม	45	ส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยถาวร
ภาคอีสาน	45	ส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยชั่วคราว
อื่น ๆ	5	ส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยชั่วคราว
รวม	100	

วงจรชีวิต หรือกิจวัตรประจำวันของคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูในรอบวัน รอบสัปดาห์ และรอบเดือน ข้อมูลดังกล่าวจะทำให้เห็นภาพจน์ของลักษณะการอยู่อาศัยของคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู สามารถบรรยายได้ดังนี้

ในรอบวัน สำหรับที่มาเช่าอยู่ และมีอาชีพ ขับรถแท็กซี่ ตามล้อ ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง หรือ ยามรักษาความปลอดภัย รวมถึงผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง จะออกทำงานแต่เช้าหรือตามกะเวลา โดยจะให้ที่พักในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูเป็นที่อาศัยพักผ่อนหลับนอนเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีกิจกรรมอื่น เช่น หุงหาอาหาร เพราะจะทานอาหารนอกบ้าน กลับมานอนพักแล้วออกไปทำงานอีก โดยไม่ค่อยใส่ใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมของชุมชนเท่าใด ส่วนคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูที่อยู่อาศัยโดยมีบ้านเป็นของตนเองหรืออยู่อย่างถาวร กิจวัตรประจำวันจะเหมือนกับคนทั่ว ๆ ไป คือ ทำงาน หรือเรียนหนังสือตามเวลาปกติ คือ ออกตอนเช้า และกลับช่วงเย็น หุงหาอาหารรับประทานพักผ่อน ในส่วนของแม่บ้านที่ไม่ได้ออกไปไหน ก็จะดูแลบ้านเตรียมหุงหาอาหารสำหรับครอบครัว โดยใช้เวลาในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูมากกว่ากลุ่มแรกที่ไม่ค่อยได้อยู่ในชุมชน และมีอีกส่วนที่ค้าขายอาหารหรือของชำในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูที่อยู่ในชุมชนตลอด ซึ่งจะมีเวลาดูแลเรื่องความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่า

ส่วนกิจวัตรประจำวันในรอบสัปดาห์นั้น สำหรับกลุ่มที่ขับรถสาธารณะหรือยามรักษาความปลอดภัยจะมีวันหยุดไม่แน่นอน หรืออาจทำงานทุกวันดังวงจรชีวิตประจำวันที่กล่าวข้างต้น ซึ่งจะมีวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ หรือวันนักขัตฤกษ์ จะมีเวลาอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูพักผ่อน หรือมีกิจกรรม สังสรรค์ ในช่วงวันหยุดดังกล่าว โดยอาจมีการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ออกไปจับจ่ายซื้อของใช้ในบ้าน ทำความสะอาดบ้านหรือบริเวณบ้าน ผู้ที่ร่วมในกิจกรรมมีการรวมกลุ่มกัน เช่น คณะกรรมการชุมชน มูลนิธิศึกษาเอเชีย ซึ่งมีการจัดตั้งห้องสมุดก็จะมีสมาชิกบางส่วนมารวมตัว

กัน แตกต่างจากผู้มาเช่าอยู่ชั่วคราว ซึ่งหากมีวันหยุดก็จะพักผ่อนนอนหลับ เนื่องจากเหน็ดเหนื่อย
จากการทำงานและไม่ใส่ใจในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เท่าใด
นัก

ในรอบ 1 เดือน มีกิจวัตรประจำวันหรือวงจรชีวิตที่เพิ่มเติมจากกิจกรรมในรอบวัน และรอบ
สัปดาห์ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูอาจนัดแนะกันในวันหยุดวันใด
วันหนึ่ง หรือวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เพื่อทำความสะอาดบริเวณชุมชน โดย
ประกาศขอความร่วมมือ และช่วยกันทำความสะอาด หรือมีกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น ส่วน
กิจวัตรประจำวันรอบ 1 เดือน หรือวงจรชีวิตในรอบ 1 เดือนของผู้มาเช่าอยู่และมีอาชีพรับจ้างและขับ
รถสาธารณะนั้น โดยส่วนใหญ่เป็นคนอีสาน มาทำงานโดยไม่นำครอบครัวมาอยู่ด้วย ในรอบ 1
เดือนอาจรวมกันเช่าเหมารถเพื่อกลับบ้านนำเงินไปให้ครอบครัวของตนเอง โดยอาจกลับในช่วงวัน
หยุดติดต่อกันหลายวัน แล้วกลับเข้ามาทำงานต่อ ซึ่งแตกต่างกันในแง่ของความผูกพันกับชุมชนหมู่บ้าน
พัฒนาชอยสวนพลู โดยผู้อยู่อาศัยถาวรมีความผูกพันกับชุมชนมากกว่า

วงจรชีวิตในรอบปีของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูในส่วนของผู้อาศัย
เดิมจะแตกต่างจากผู้ที่มาอยู่ชั่วคราวหรือเช่าบ้านพักอาศัย กล่าวคือ วงจรชีวิตในรอบปีของผู้
อาศัยเดิมจะไม่แตกต่างจากวงจรชีวิตผู้อยู่อาศัยในชุมชนต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่
เป็นพนักงานลูกจ้างในสถานประกอบการ มีวันหยุดตามวันนักขัตฤกษ์ มีกิจกรรมตามวันสำคัญทาง
ศาสนาตามปกติ และในรอบปีโดยเฉพาะในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม
หรือ 12 สิงหาคม ทางชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสิ่งแวดล้อม โดยทำความสะอาด เก็บขยะ
ล้าง กวาด ทางเดินเท้าในชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานเขตสาทร ในขณะที่วงจรชีวิต
ในรอบปีของผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราว ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และขับรถสาธารณะ จะ
ทำงานมีวันหยุดไม่แน่นอน ในขณะที่ครอบครัวญาติพี่น้องของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา
ชอยสวนพลู กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อยู่ในต่างจังหวัด ทำให้ต้องกลับไปเยี่ยมบ้าน นำเงินที่หาได้ไปให้
ครอบครัวส่วนความถี่ในการกลับภูมิลำเนาไม่แน่นอนแล้วแต่บุคคล แต่ส่วนใหญ่จะกลับในช่วงวัน
หยุดติดต่อกันหลายวันโดยเฉพาะวันหยุดสงกรานต์ ผู้ที่มีภูมิลำเนาใกล้กันก็จะเช่าเหมารถเดินทาง
กลับภูมิลำเนาพร้อมกันการใช้ชีวิตประจำวันในชุมชนของผู้อยู่อาศัยจึงอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา
ชอยสวนพลูมากกว่ากลุ่มที่อยู่ชั่วคราว หรือเช่าบ้านพักอาศัย ซึ่งมีความผูกพันกับชุมชนหมู่บ้าน
พัฒนาชอยสวนพลูน้อยกว่า

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างลึกเพื่อเตรียมและรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ รวมถึงจัดทำตารางแสดงผลการสัมภาษณ์ จุดประสงค์เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้เรียงลำดับข้อมูลตามสมมติฐาน ส่วนการที่ผู้วิจัยระบุว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของตัวแปรตามแต่ละตัวหรือการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ อยู่ในระดับสูง หรือต่ำ นั้น ผู้วิจัยได้ตั้งหลักเกณฑ์เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเฉพาะในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู สำหรับเกณฑ์ดังกล่าว ที่ผู้วิจัยตั้งไว้เพื่อวัดการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ 11 กิจกรรม และผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้ว่าหากผ่านเกณฑ์ 6 ข้อ จาก 11 ข้อ ถือว่ามีส่วนร่วมในโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมสูง โดยใช้เกณฑ์นี้วัดระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งหมดในงานวิจัยครั้งนี้ รายละเอียดของเกณฑ์การวัดระดับการมีส่วนร่วมในงานวิจัยสามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งเพื่อวัดตัวชี้วัดเรื่องการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้เพื่อใช้วัดตัวแปร

ลำดับที่	กิจกรรม	หลักเกณฑ์ที่ใช้วัดการมีส่วนร่วม
1	ร่วมประชุม	ร่วมประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
2	ร่วมเป็นสมาชิก	เป็นสมาชิกของโครงการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน
3	ร่วมบริจาคเงิน, วัสดุ	เคยร่วมบริจาคเงินวัสดุให้กับโครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน
4	ร่วมเป็นกรรมการ	เป็นกรรมการ โครงการเกี่ยวกับโครงการสิ่งแวดล้อม
5	ร่วมทำงานและเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง	ร่วมทำงานและเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงในโครงการอย่างต่อเนื่อง
6	ร่วมในการเป็นผู้นำ	เคยเป็นผู้นำในโครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน
7	การออกความเห็นและข้อเสนอแนะ	ออกความเห็นและข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอ
8	การตีปัญหาให้กระจ่าง	ร่วมตีปัญหาให้กระจ่างอย่างสม่ำเสมอ
9	การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน	เคยออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา

	ปัญหา	
10	การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง	ใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง
11	การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ	ช่วยเหลือในการรักษาโครงการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

ด้านรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมีรายละเอียดแยกเป็น 6 หัวข้อดังนี้

1. ระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมต้น รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมปลาย และสายอาชีพ ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด ระดับการศึกษาของชายและหญิงในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูใกล้เคียงกัน หากจะแยกวัดระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยแต่เดิมและผู้เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวแล้ว ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยชั่วคราวหรือผู้ที่เข้ามาเช่าอยู่จะต่ำกว่าผู้อยู่อาศัยถาวร เนื่องจากเป็นผู้ใช้แรงงาน ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยชั่วคราวหรือผู้ที่เข้ามาเช่าอยู่จะต่ำกว่าผู้อยู่อาศัยถาวร เนื่องจากเป็นผู้ใช้แรงงาน ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูสามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5 ระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

เพศ	ระดับการศึกษา (จำนวนร้อยละ)			
	ประถมศึกษา - มัธยมต้น	มัธยมปลาย	สายอาชีพ	ปริญญาตรีและสูงกว่า
ชาย	40	25	25	10
หญิง	40	25	25	10

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผู้มีระดับการศึกษาประถมต้น-มัธยมต้น จะมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน อยู่ในระดับต่ำเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน หรือจบรดสาธารณะมีเวลาอยู่ในชุมชนน้อยไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมชุมชน หรือให้ความสนใจในเรื่องการรักษาความสะอาดค่อนข้างน้อย ถึงไม่ให้ความสนใจเลย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่อยู่อาศัยชั่วคราว ด้านผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูที่มี

ระดับการศึกษาชั้น มัธยมศึกษา และสายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้อยู่อาศัยถาวรระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนจะมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา - มัธยมต้น แต่จัดอยู่ในระดับต่ำขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมเรื่องการรักษาความสะอาด ส่วนที่มีระดับมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากที่สุดคือผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาขอยสวนพลูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นผู้อาศัยถาวร ซึ่งมีความเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ความร่วมมือจากที่สุด ซึ่งความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาของผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาขอยสวนพลู กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน อาจแสดงได้จากตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ระดับการศึกษา	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
ประถมศึกษา - มัธยมต้น	✓	
มัธยมศึกษา	✓	
สายอาชีพ	✓	
ปริญญาตรีและสูงกว่า		✓

2. อาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ลักษณะอาชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาขอยสวนพลูจะมีความแตกต่างกันระหว่างผู้อยู่อาศัยถาวร และผู้อยู่อาศัยชั่วคราว โดยอาชีพส่วนใหญ่ของผู้อยู่อาศัยถาวรจะมีอาชีพเป็นพนักงานห้างร้านในธุรกิจเอกชน รองลงมา ได้แก่ ข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนที่มีอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวมีจำนวนใกล้เคียงกับอาชีพแม่บ้านในขณะที่อาชีพของผู้ที่มีน้อยที่สุดได้แก่ ขับรถสาธารณะ ปลูก และคนงานก่อสร้าง ซึ่งปริมาณใกล้เคียงกัน

ในทางกลับกันผู้อยู่อาศัยชั่วคราวจะประกอบอาชีพขับรถสาธารณะมากที่สุด ซึ่งเกินครึ่งหนึ่งของผู้อยู่อาศัยชั่วคราว อาชีพของผู้อยู่อาศัยชั่วคราวรองลงมาได้แก่ อาชีพคนงานก่อสร้าง ส่วนที่เป็นแม่บ้านติดตามสามี และกลุ่มที่มีอาชีพค้าขายภายในชุมชน และประกอบธุรกิจส่วนตัวมีจำนวนไม่มาก และอาชีพที่กลุ่มผู้อาศัยชั่วคราวมีน้อยที่สุดได้แก่ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

และพนักงานห้างร้านธุรกิจเอกชน เนื่องจากระดับการศึกษาค่อนข้างน้อยทำให้ไม่มีทักษะ ประกอบกับการขาดโอกาสในการศึกษา และศึกษาเพิ่มเติมจึงต้องทำงานเป็นแรงงานไร้ฝีมือดังกล่าว ข้อมูลแสดงอาชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งแยกอธิบายระหว่างผู้อาศัยถาวร และผู้อาศัยชั่วคราว สามารถแสดงในรูปตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 อาชีพ (ร้อยละ) ของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

สถานภาพ	อาชีพ (ร้อยละ)					
	ข้าราชการ พนักงานรัฐ วิสาหกิจ	พนักงาน ห้างร้าน ธุรกิจเอกชน	ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	ขับรถ สาธารณะ รถป.ก.	คนงาน ก่อสร้าง	แม่บ้าน และอื่น ๆ
ผู้อาศัยถาวร	20	50	10	5	5	10
ผู้อาศัยชั่วคราว	1	1	5	70	15	8

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความแตกต่างกันในแต่ละอาชีพ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะอาชีพและการใช้เวลาในชุมชนทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนแตกต่างกันกล่าวคือ ผู้มีอาชีพข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานห้างร้านธุรกิจเอกชน และค้าขายธุรกิจส่วนตัว จะมีส่วนร่วมในระดับสูง แต่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่นเนื่องจากมีเวลามากกว่า และมีความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่า แตกต่างกับกลุ่มอาชีพ ขับรถสาธารณะ รถป.ก. หรือคนงานก่อสร้าง ซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยชั่วคราวมีช่วงเวลาทำงานไม่เป็นเวลา ไม่ให้ความสนใจกิจกรรมของชุมชน รวมถึงการรักษาความสะอาดในชุมชน ทั้งนี้อาจแสดงความสัมพันธ์แยกจากกลุ่มอาชีพกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

อาชีพ	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ		✓
พนักงานห้างร้าน ธุรกิจเอกชน	✓	
ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว	✓	
ข้าราชการ รม.ป.	✓	
คนงานก่อสร้าง	✓	
แม่บ้าน และอื่น ๆ		✓

3. ภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ภาวะผู้นำของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูตามความคิดเห็นของผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู โดยผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูทั้งที่เป็นผู้อาศัยถาวรและผู้อาศัยชั่วคราวต่างมีความคิดว่า ภาวะผู้นำในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูอยู่ในระดับต่ำ สำหรับการวัดระดับผู้นำในการมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์วัดสำหรับวัดโดยใช้เกณฑ์การวัด 3 ข้อ ได้แก่ 1. ชักนำให้ชาวบ้านร่วมกำจัดขยะและรักษาความสะอาด 2. ให้การศึกษาทางสิ่งแวดล้อมด้วยระบบสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ประชาชน 3. มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นวัดจากคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรผู้นำภายในชุมชน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลว่าภาวะผู้นำในการมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดเกณฑ์การวัดระดับผู้นำในการมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 เกณฑ์การวัดระดับผู้นำในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

เกณฑ์การวัดระดับผู้นำการจัดการสิ่งแวดล้อม	คณะกรรมการชุมชน
1. ชักนำให้ชาวบ้านร่วมกำจัดขยะและรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ	✓
2. ให้การศึกษาทางสิ่งแวดล้อมด้วยระบบสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่ประชาชน	✗
3. มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	✗

ทั้งนี้ อาจแสดงความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูต่อภาวะผู้นำในการ

จัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนขององค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ดังนี้

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูต่อภาวะผู้นำในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

สถานภาพ	ภาวะผู้นำ	
	น้อย	มาก
ผู้อยู่อาศัยถาวร	✓	
ผู้อยู่อาศัยชั่วคราว	✓	

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีลักษณะการแปรผันตามกัน คือ ถ้าผู้นำกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูให้ความสนใจ ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมถึงการรักษาความสะอาดมากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนก็จะหนาแน่น ในทางกลับกันจากขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ทั้งนี้อาจแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ภาวะผู้นำ	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
น้อย	✓	
มาก		✓

4. ระดับการพัฒนา กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระดับการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนพบว่าหากระดับการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูน้อยระดับการมี

ส่วนร่วมใจการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนก็จะน้อยในทางกลับกันหากระดับการพัฒนาสูงระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนก็จะสูงขึ้น หรือเป็นความสัมพันธ์แบบตามกัน

ด้านหลักเกณฑ์การวัดระดับการพัฒนาที่ผู้วิจัยใช้วัดการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1. เป็นชุมชนเรียนรู้ 2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง 3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ 4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ และ 5. เป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม โดยสามารถแสดงเกณฑ์วัดระดับการพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้ และวัดระดับการพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้ตามเกณฑ์ดังนี้

ตารางที่ 12 เกณฑ์วัดระดับการพัฒนาในการวิจัย

ลำดับที่	เกณฑ์วิเคราะห์ระดับการพัฒนา	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในชุมชน	ผลการวัดระดับจากเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น
1	เป็นชุมชนเรียนรู้	ประชาชนในชุมชนตื่นตัวที่รับสิ่งใหม่ๆ ที่มืองค์กรภายนอกและภายในชุมชนนำเสนอสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของชุมชน	✓
2	เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง	มีการรวมตัวกันบริหารจัดการโครงการต่างๆ มีระบบการบริหารที่เป็นระบบ	✓
3	เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ	ประชาชนในชุมชนบางส่วนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน	✗
4	เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ	ความร่วมมือ ความสามัคคีในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง	✗
5	เป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม	ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ให้ความสนใจเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน	✗

ในกรณีชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูระดับการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำดังนั้น ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน จึงอยู่ในระดับต่ำด้วย อาจแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการพัฒนาและระดับมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนา กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ระดับการพัฒนา	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
น้อย	✓	
มาก		✓

ด้านความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูต่อระดับการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ทั้งที่เป็นผู้อาศัยถาวรและผู้อยู่อาศัยชั่วคราวต่างมีความคิดเห็นว่าระดับการพัฒนาในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูอยู่ในระดับต่ำสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการวิจัยครั้งนี้ว่าระดับการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูอยู่ในระดับต่ำด้วย ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ต่อระดับการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูของผู้อยู่อาศัยทั้งผู้อยู่อาศัยถาวรและผู้อยู่อาศัยชั่วคราวสามารถแสดงข้อมูลตามตารางดังนี้

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของประชาชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูต่อระดับการพัฒนาของชุมชน

สถานะภาพ	ความคิดเห็นต่อระดับการพัฒนาของชุมชน	
	น้อย	มาก
ผู้อยู่อาศัยถาวร	✓	
ผู้อยู่อาศัยชั่วคราว	✓	

5. องค์การที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

องค์การที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมี 3 องค์การ ได้แก่ งานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร มูลนิธิศึกษาเอเชีย และคณะกรรมการชุมชน จากการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยพบว่า ทั้ง 3 องค์กร มีบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในระดับต่ำเนื่องจากงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานครมีภาระกิจหรือชุมชนที่ต้องดูแลจำนวนมาก และมีงบประมาณจำกัด มุลินธิธิศึกษาเอเชียเน้นบทบาทด้านเด็กและสตรี ส่วนคณะกรรมการการชุมชนขาดความต่อเนื่องในการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม อาจแสดงระดับบทบาทของการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ระดับบทบาทการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่เกี่ยวข้องตามการรับรู้ของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

องค์กร	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
งานพัฒนาชุมชน	✓	
มุลินธิธิศึกษาเอเชีย	✓	
คณะกรรมการชุมชน	✓	

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรต่าง ๆ กับระดับการมีส่วนร่วมจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมพบว่า หากองค์กรที่เกี่ยวข้องมีบทบาทมากและต่อเนื่องระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนก็จะมาก ในทางกลับกันหากบทบาทขององค์กรน้อยระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมก็จะน้อยลงด้วยหรือมีความสัมพันธ์ในรูปแบบที่แปรผันตามกัน โดยอาจแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์กรต่าง ๆ กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้อง	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
น้อย	✓	
มาก		✓

6. การติดต่อกับโลกภายนอกกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน การติดต่อกับโลกภายนอกในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากชุมชนสวนพลูพัฒนาเป็นชุมชนในเมืองการติดต่อกับโลกภายนอกของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ด้านสื่อโทรทัศน์วิทยุจึงมีตามปกติผู้วิจัยจึงเน้นที่การเป็นสมาชิกเครือข่ายและการดูงานด้านสิ่งแวดล้อมจากชุมชนอื่น ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างผู้อยู่อาศัยถาวร และผู้อยู่อาศัยชั่วคราวกล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยถาวรจะมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากกว่า เพราะลักษณะอาชีพทำให้มีเวลา และการศึกษาที่สูงกว่าทำให้มีความสนใจในสื่อต่าง ๆ มากกว่า โดยสื่อที่ผู้อยู่อาศัยถาวร รับมากที่สุด ได้แก่ โทรทัศน์ และวิทยุ ส่วนหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนที่น้อยที่สุดได้แก่ การดูงานของชุมชนอื่น หรือการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย ด้านผู้อยู่อาศัยชั่วคราว การติดต่อโลกภายนอกโดยการรับสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ส่วนสื่อที่ผู้อยู่อาศัยชั่วคราวบริโภคมากที่สุดได้แก่ สื่อวิทยุ เนื่องจากสามารถฟังได้ขณะทำงาน

ด้านเกณฑ์การวัดระดับการติดต่อกับโลกภายนอกของประชาชนในชุมชนสวนพลูในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ โดยให้ความสำคัญที่การเคยเป็นหรือไม่เคยเป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนและการดูงานในชุมชนอื่นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกณฑ์การวัดการติดต่อกับโลกภายนอกสามารถแสดงรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 17 เกณฑ์การวัดระดับการติดต่อกับโลกภายนอกของประชาชนในชุมชนสวนพลูพัฒนา

การติดกับโลกภายนอกน้อย	หมายถึง	ไม่เคยเป็นสมาชิกเครือข่ายหรือดูงานเรื่องสิ่งแวดล้อม
การติดกับโลกภายนอกมาก	หมายถึง	รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นสมาชิกเครือข่ายและดูงานเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า การรับสื่อหรือการติดต่อกับโลกภายนอกของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ซึ่งแยกเป็นสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และการดูงานชุมชนอื่น สามารถแยกบรรยายในส่วนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 18 ระดับการติดต่อกับโลกภายนอกหรือการรับสื่อเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของ
ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

สถานภาพ	ระดับการติดต่อกับโลกภายนอก			
	โทรทัศน์	วิทยุ	หนังสือพิมพ์	การดูงานชุมชนอื่น หรือร่วมเครือข่าย
ผู้อาศัยถาวร	มาก	มาก	มาก	น้อย
ผู้อาศัยชั่วคราว	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับโลกภายนอก และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบลึก ผู้วิจัยพบว่าหากการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนก็จะน้อย ในทางกลับกันหากติดต่อกับโลกภายนอกน้อยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนก็จะมาก หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะแปรผกผันตามกัน ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับโลกภายนอกและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับโลกภายนอกและการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู

การติดต่อกับ โลกภายนอก	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	
	น้อย	มาก
น้อย	✓	
มาก		✓

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวิธีการดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ผลการวิจัยปรากฏผลชัดเจนว่า

1. การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมประชาชน

2. อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน
3. ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน
4. ระดับการพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน
5. องค์การสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน
6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน

ด้านรายละเอียดของการทดสอบสมมติฐานสามารถแยกอธิบายตามหัวข้อสมมติฐานได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา การศึกษาของในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ส่วนใหญ่ต่ำกว่า ม.3 ทั้งในส่วนที่เป็นผู้อาศัยเดิมและผู้เข้ามาเช่าบ้านอยู่อาศัย โดยผู้อาศัยแต่เดิมตั้งแต่ชุมชนเกิดใหม่เป็นผู้มีอาชีพรับจ้าง อพยพมาจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ ขณะเดียวกันในส่วนของผู้หลานของคนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ที่เติบโตขึ้นเป็นรุ่นหลัง จะมีการศึกษาสูงขึ้นโดยมีทั้งจบการศึกษาระดับ ปวช. ปวส. จนถึงปริญญาตรี โดยคนกลุ่มนี้มีเพียงประมาณร้อยละ 10 ของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เท่านั้น

ส่วนความสัมพันธ์ของระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่า ยิ่งผู้มีระดับการศึกษาสูง จะให้ความสนใจ ใส่ใจเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากเข้าใจสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม เข้าใจว่าการมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ปัญหา และปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ใหญ่เกินกว่าที่คนใดคนหนึ่งจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว อีกทั้งประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ระหว่างการศึกษาในสถานศึกษา ทำให้เห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม แตกต่างกับผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ไม่เห็นประโยชน์ของการรวมตัวกันแตกต่างจากประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ที่มีระดับการศึกษาสูงที่มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบกว่า อีกทั้งทัศนคติที่กว้างกว่าทำให้เข้าใจว่าชุมชนบ้านพัฒนาชอยพลู จะพัฒนาขึ้นหากได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน จึงทำให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมมากกว่า

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง ระดับการศึกษา เปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 20 การทดสอบสมมติฐานข้อ 1 การศึกษาผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
การศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	การศึกษา มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. อาชีพ อาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู แยกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. พนักงานหรือลูกจ้างในสถานประกอบการห้างร้านต่าง ๆ 2. อาชีพรับจ้าง ขับรถสาธารณะ และใช้แรงงาน และ 3. กลุ่มแม่บ้านอยู่ดูแลบ้าน รวมถึงคนชรา ลักษณะการทำงานของคนที่ 3 กลุ่มดังกล่าว มีผลต่อการใช้เวลาและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนกล่าว คือ กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างในสถานประกอบการต่าง ๆ จะมีชั่วโมงทำงานแน่นอน เช่น วันจันทร์ ถึง วันศุกร์ หรือวันเสาร์ เวลาปกติทั่ว ๆ ไป คือ 08.30 – 17.00 น. หรือใกล้เคียงมีวันหยุดตามมาตรฐานการทำงานปกติ ทำให้มีเวลาช่วยเย็นหรือวันหยุด เข้าร่วมกิจกรรม มีเวลาดูแลที่พักอาศัยให้สะอาด เป็นระเบียบ มากกว่า กลุ่มอาชีพรับจ้าง ซึ่งเวลาการทำงานไม่แน่นอน เช่น ขับรถรับจ้าง อาจขับช่วงกลางวัน พักผ่อนกลางวัน และต้องทำงานในวันหยุด จึงไม่ค่อยมีเวลาจะให้กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม อีกทั้งลักษณะงานเป็นงานที่หนักใช้แรงงานมาก เช่น ผู้ใช้แรงงาน ช่วงเวลาพักผ่อนจึงต้องพักผ่อนอย่างเต็มที่ แตกต่างจากกลุ่มพนักงาน หรือ ลูกจ้างในสถานประกอบการที่ลักษณะงานไม่หนักทำให้มีโอกาสใช้เวลาว่างทำกิจกรรมมากกว่ากลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน มีเวลาทำกิจกรรมส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุด บ้านที่มีแม่บ้านอยู่บ้านตลอดเวลาจะสะอาดมีระเบียบ อีกทั้งแม่บ้านเหล่านี้ก็มีเวลาว่างพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู โดยเป็นกำลังสำคัญในกิจกรรมทุกครั้ง

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงชัดเจนว่า กลุ่มที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุดได้แก่ กลุ่มอาชีพรับจ้างเนื่องจาก

ลักษณะงานช่วงเวลาการทำงานที่แตกต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องอาชีพ เปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 21 การทดสอบสมมติฐานข้อ 2 อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ภาวะผู้นำ องค์กรที่สามารถจูงใจให้ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูคล้อยตาม และลงมือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน มี 3 องค์กรหลักได้แก่ 1. คณะกรรมการชุมชน 2. มูลนิธิศึกษาเอเชีย และ 3. งานพัฒนาชุมชนเขตสาทร ซึ่งทั้ง 3 องค์กรแสดงภาวะผู้นำดังนี้ คณะกรรมการชุมชนแม้มีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น เครื่องยาเสพติด เรื่องงานบุญต่าง ๆ แต่เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมก็เป็นเรื่องหลักเรื่อง โดยในแต่ละเดือนหรือวันสำคัญต่าง ๆ เช่น 5 ธันวาคม หรือ 12 สิงหาคม รวมถึงวันที่จะมีองค์กรภายนอกเข้ามาดูงานจะประชาสัมพันธ์ นัดวันที่จะทำกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน รวมถึงบริเวณทางเท้า ร่วมกันเก็บขยะ ทำความสะอาดชุมชน แต่ไม่ต่อเนื่องและไม่มีการติดตามผลอย่างเคร่งครัด นานวันความเข้มข้นก็ลดน้อยลง ทั้งยังไม่สามารถสร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดแก่คนส่วนใหญ่ในชุมชนได้

ด้านมูลนิธิศึกษาเอเชียมีบทบาทในการให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการชุมชนเป็นอย่างดี ทุกครั้งที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีบทบาทเด่นชัด ในขณะที่มูลนิธิศึกษาเอเชียจะเน้นเรื่องการศึกษาของเยาวชนในชุมชนมากกว่า ส่วนงานพัฒนาชุมชนของเขตสาทรเน้นเรื่องวิชาการ และเครื่องมือในการทำมาสะอาด โดยมีการประสานกันอย่างใกล้ชิดทั้งด้านงบประมาณ และการแนะนำคณะกรรมการชุมชน แต่เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด และมีชุมชนในความรับผิดชอบมากเมื่อเปรียบเทียบกับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่มีอยู่ บทบาทภาวะผู้นำในกระดานการมีส่วนร่วมจึงยังไม่พอเพียง

ดังนั้น ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในลักษณะที่หากมีการเพิ่มภาวะผู้นำจากทั้ง 3 กลุ่ม แล้วจะทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องภาวะผู้นำเปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 22 การทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
ภาวะผู้นำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	ภาวะผู้นำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ระดับการพัฒนา หากมองจากมิติต่าง ๆ 5 มิติ ได้แก่ 1. การเป็นชุมชนเรียนรู้ 2. รู้จักการจัดการเอง 3. มีจิตวิญญาณ 4. มีสันติภาพ และ 5. ใส่ใจด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการพัฒนาของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากไม่มีลักษณะเด่นที่ชัดเจน มิติ 5 ด้านดังกล่าว มีอยู่ในระดับใกล้เคียงกันตามลักษณะนิสัยและวัฒนธรรมของสังคมไทยทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านระดับการพัฒนาดังกล่าวของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างชัดเจน เช่น ณ ช่วงเวลาหนึ่งที่ระดับการพัฒนาสูงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจะดีและแข็งแกร่งต่อเมื่อเวลาผ่านไปการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมก็จะต่ำลงเพราะระดับการพัฒนาทั้ง 5 มิติลดลงทั้ง 5 มิติ หรือมิติใดมิติหนึ่ง เช่น การที่มีสันติภาพในชุมชนลดลงเกิดแตกแยก การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมก็จะลดลง ปัจจัยด้านการพัฒนาจึงเป็นผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องระดับการพัฒนาเปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 23 การทดสอบสมมติฐานข้อ 4 การพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
การพัฒนา มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	การพัฒนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. องค์กรสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ คน เป้าหมาย และกฎระเบียบที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1. คณะกรรมการชุมชน 2. งานพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตสาทร และ 3. มูลนิธิศึกษาเอเชีย บทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ 3 องค์กรดังกล่าว มีลักษณะสอดคล้องให้ความร่วมมือกันจัดกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนเสนอโครงการทำความสะอาด งานพัฒนาชุมชนเขตสาทรให้ความร่วมมือด้านงบประมาณและอุปกรณ์ จัดงานร่วมกัน แต่ด้วยข้อจำกัดคือ คณะกรรมการชุมชนไม่ได้รับความร่วมมืออย่างต่อเนื่องจากประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู และงานพัฒนาชุมชนเขตสาทร มีงบประมาณ และกำลังเจ้าหน้าที่จำกัด ทำให้การจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่องด้านมูลนิธิศึกษาเอเชียให้ความร่วมมืออย่างดีในกิจกรรมทุกครั้งแต่นั่นหนักเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา

ดังนั้น ปัจจัยด้านองค์กรสังคมจึงมีบทบาทสำคัญ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในลักษณะของการริเริ่ม ชักชวน และจัดการโครงการต่าง ๆ หากองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 องค์กรดังกล่าวเพิ่มบทบาทด้านสิ่งแวดล้อม หรือมีองค์กรอื่น ๆ เข้ามาส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่ององค์กรสังคมเปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 24 การทดสอบสมมติฐานข้อ 5 องค์กรสังคมนีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการ
สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
องค์กรสังคม มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	องค์กรสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. การติดต่อกับโลกภายนอก ในส่วนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ที่เป็นพนักงานห้างร้านและครอบครัวได้รับข่าวสารข้อมูลทั้งจากสื่อต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มที่ทำงานรับจ้าง เนื่องจากมีเวลาว่างจากการทำงานและมีเวลาอยู่ในชุมชนมากกว่า การได้รับข่าวสารจึงมากกว่า ขณะเดียวกันการเป็นสมาชิกเครือข่าย และการไปศึกษาดูงานกับชุมชนอื่น ๆ จะมีบ้างแต่ในลักษณะของแกนนำชุมชนเท่านั้น ซึ่งต้องได้รับการประสานจากงานพัฒนาชุมชนเขตสาทรดังนั้น กลุ่มผู้ไปดูงาน หรือได้รับข่าวสารข้อมูลเรื่องเครือข่ายต่าง ๆ จึงมีจำกัด และการเผยแพร่แนวความคิดดังกล่าวยังไม่แพร่หลาย การที่ประชาชนแต่ละคนได้รับข่าวสารข้อมูล หรือติดต่อกับโลกภายนอกมากน้อยต่างกัน ส่งผลให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมต่างกันกล่าวคือ กลุ่มผู้มีอาชีพรับจ้างมีโอกาสรับข่าวสารน้อยการแสดงออกในเรื่องการมีส่วนร่วมรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีน้อยตามไปด้วย ในขณะที่ผู้เคยดูงานชุมชนอื่นหรือได้รับแนวคิดการเป็นสมาชิกเครือข่ายจะมีความกระตือรือร้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากกว่า

ดังนั้น ปัจจัยด้านการติดต่อกับโลกภายนอก และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงมีความสัมพันธ์ในลักษณะแปรผันตามกันกล่าวคือ หากการติดต่อกับโลกภายนอกมากการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมก็จะมากตามไปด้วย

ทั้งนี้อาจแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง ระดับการติดต่อกับโลกภายนอก เปรียบเทียบกับสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 25 การทดสอบสมมติฐานข้อ 6 การติดต่อกับ โลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วม
ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
การติดต่อกับโลกภายนอก มีผลต่อการมีส่วนร่วมใน การจัดการสิ่งแวดล้อมของ ประชาชน	การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อ การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่ง แวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ ตั้งไว้

จากการทดสอบสมมติฐานรายละเอียดทั้ง 6 สมมติฐานข้างต้นสรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์
ข้อมูลเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอาจสรุปและแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกับ
สมมติฐานการวิจัยทั้ง 6 ข้อจากงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 26 การทดสอบสมมติฐานทั้ง 6 ข้อ

สมมติฐานการวิจัย	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของประชาชน	1. การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ ประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ ตั้งไว้
2. อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ ประชาชน	2. อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ ประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ ตั้งไว้
3. ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของประชาชน	3. ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ ตั้งไว้
4. ระดับการพัฒนามีผลต่อการ มีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมของประชาชน	4. ระดับการพัฒนามีผลต่อการ มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ ตั้งไว้

5. องค์กรสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	5. องค์กรสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้
6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชน	6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม-สิ่งแวดล้อมของประชาชน	เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากตารางแสดงการทดสอบสมมติฐานข้างต้นจะเห็นว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 6 ข้อ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมแล้วปรากฏผลว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 6 ข้อ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารในด้านแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนามผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบ ลึกประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูด้วยตนเอง และใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ โดยได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการส่งเสริมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ปรากฏผลว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์การสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก

2. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู อยู่ในระดับปานกลาง

3. แนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

3.1 องค์การภายนอกต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนเองเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

3.2 ผู้นำชุมชนควรเพิ่มบทบาทการประสานงานด้านสิ่งแวดล้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้น

3.3 สร้างชุมชนให้มีจิตวิญญาณมากขึ้น

3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

การอภิปรายผล จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ได้ผลเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ การศึกษาอาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์การสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู โดยสมมติฐานการวิจัยทั้ง 6 ข้อ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำมาใช้อ้างอิงในการตั้งสมมติฐานการวิจัยทำให้ความเชื่อมั่นในทฤษฎีและงานวิจัยนั้น ๆ สูงขึ้น ซึ่งสามารถแยกอธิบายรายละเอียดตามสมมติฐานแต่ละข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษากับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ผลการศึกษายืนยันและสอดคล้องกับ ทฤษฎีของ เกษม จันทรแก้ว (2530) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างให้คนมีสติในการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีดำเนินชีวิต การมีคนไม่รู้หนังสือมักทำให้ชุมชนขาดหลักการ ขาดแนวทางในการดำเนินชีวิต ขาดเป้าหมายในการพัฒนา สังคม เช่นที่ว่ำนี้นักเป็นสังคมที่ขาดคุณภาพ นอกจากนี้ผลการศึกษาเรื่องการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลูยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพร เ็นใจ (2535) ที่ศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติของประชาชนที่อาศัยบริเวณริมคลองกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ศึกษาเฉพาะกรณีคลองโอ่งอ่าง ที่พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือนทั้งนี้ทำให้เชื่อมั่นในทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสูงขึ้น

2. อาชีพกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ผลการศึกษายืนยันและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา ตั้งอัน (2534) เรื่องความรู้ความเชื่อ และการปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล : ศึกษากรณีครัวเรือนคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร พบว่าแม่บ้านที่มีอาชีพต่างกันมีความรู้ความเชื่อ และปฏิบัติในการกำจัดขยะ มูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแตกต่างกัน นอกจากนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชาญคุณะ (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง และจากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์พบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยทั้งนี้ทำให้ความเชื่อมั่นในงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสูงขึ้น

3. ภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาซอยสวนพลู ผลการศึกษายืนยันและเป็นไปตามทฤษฎีของ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2534) ที่ว่าในงานพัฒนาซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ผู้นำเป็นตัวแทนแรกของทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนา และการแพร่กระจายมีบทบาทช่วยเหลือหลายอย่าง เพราะโดยปกติผู้นำจะทำหน้าที่หลักสอง

ประการ คือ ประการแรก ทำการเลือกเป้าหมายและควบคุมการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และประการที่สองมีหน้าที่เสริมพลังและบำรุงรักษาความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม บทบาทของผู้นำจึงมีอยู่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นงานใดรวมทั้งงานพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ขณะเดียวกันผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีของเกษม จันทร่แก้ว (2542) ที่กล่าวว่าหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมประการหนึ่ง คือ การควบคุมในการกำจัด/บำบัด ของเสียและมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้ต้องมีผู้ริเริ่มหรือผู้นำในการสร้างกิจกรรมควบคุมของเสียหรือมลพิษสิ่งแวดล้อมโดยส่วนหนึ่งของการดำเนินการคือ

3.1 สร้างเทคโนโลยีควบคุมของเสียและ/หรือ มลพิษสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะทางชีวภาพที่ชัดเจน เช่น เคาเผาขยะ ระบบฝังกลบ และการวางผังเมือง

3.2 การสร้างกฎระเบียบเป็นการสร้างกฎหมายระเบียบปฏิบัติ หรือข้อห้ามต่าง ๆ ในการกระทำใด ๆ ต่อสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษเอาไว้ด้วย

3.3 ให้การศึกษาทางสิ่งแวดล้อมด้วยระบบสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อม มาถ่ายทอดด้วยเทคโนโลยีการถ่ายทอดสู่ประชากรเป้าหมาย ซึ่งวิธีนี้เป็นการให้ประสิทธิภาพระยะยาว

3.4 การประชาสัมพันธ์เป็นการเสนอข่าวสารที่จะปฏิบัติในแต่ละระบบสิ่งแวดล้อม หรือระบบสิ่งแวดล้อมที่ล้อมที่ต้องการจัดการ ซึ่งประชาชนต้องตระหนักและปฏิบัติตาม ทั้งนี้ทำให้ความเชื่อมั่นในทฤษฎีดังกล่าวสูงขึ้นเนื่องจากสามารถนำไปใช้ได้หลากหลายขึ้น

4. ระดับการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ขอยสวณพล จากการศึกษได้ผลการศึกษาที่ยืนยันสอดคล้องกับทฤษฎีของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) ที่ว่าการเป็นชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่พัฒนาแล้วหรือชุมชนเข้มแข็ง นอกจากนี้สุขภาพอนามัยรวมถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาได้ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น บริเวณบ้าน ชุมชนต้องพัฒนาให้สะอาดถูกสุขลักษณะ 2) ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ จิตสำนึกของประชาชนในการช่วยกันรักษาความสะอาด หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนนั่นเอง นอกจากนี้ผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีของ เกษม จันทร่แก้ว (2542) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหมายถึงการทำให้ดีขึ้น

จากที่เคยเป็นมา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วไปคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แต่ในเบื้องหลังการพัฒนาเหล่านี้มักทอดทิ้งความสมดุลทางนิเวศวิทยา ทำให้การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเกิดขึ้นตามมา ถ้าการพัฒนาที่คำนึงถึง

ความสำคัญและบทบาทของนิเวศวิทยาแล้ว เชื่อว่าจะเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งนี้ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นสูงเพราะสามารถนำไปใช้มากสถานที่ขึ้น

5. องค์การสังคมนับกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาขอสวนพลู จากการศึกษาได้ผลการศึกษาที่ยืนยันและสอดคล้องกับทฤษฎีของ ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ (2541) ที่กล่าวว่าความร่วมมือจากองค์กรภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนแบบจัดการเป็นการพัฒนาแบบพหุภาคีไปในขณะเดียวกันด้วยวิธีการนี้จึงสนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หน่วยงานราชการ เข้ามาร่วมมือกันทำการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า องค์กรภายนอกเหล่านี้จะเข้ามาร่วมมือกับชุมชนในหลายรูปแบบ เช่น มีคนมาช่วยมีเงินมาสนับสนุน มีวัสดุมาเสริมช่วยคิดช่วยวิจารณ์องค์กรเหล่านี้จะมีประโยชน์ต่อชุมชน เช่น 1. เป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่ใจของชาวบ้านขณะดำเนินการ 2. ช่วยชาวบ้านพัฒนาด้วยเป้าหมายว่าชาวบ้านจะเป็นเจ้าของตัวเองในวันข้างหน้า 3. ชักนำมิตรชุมชนที่มีความสนใจทำนองเดียวกัน ขณะเดียวกัน ประณีต คงอิม (2541) ซึ่งศึกษาเรื่องชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อมพบว่าสาเหตุประการสำคัญ 2 ประการของการเกิดขยะเนื่องมาจากงบประมาณในการดำเนินการของรัฐไม่เพียงพอในการจัดหาถังขยะไว้บริการแก่ประชาชน และการจัดเก็บยังขาดความสม่ำเสมอ ทั้งนี้เป็นการทำให้ความเชื่อมั่นในทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวสูงขึ้น

6. การติดต่อกับโลกภายนอกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาขอสวนพลู จากการศึกษาได้ผลการศึกษาที่ยืนยันและสอดคล้องกับทฤษฎีของ ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ (2534) อธิบายทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและแพร่กระจายว่า ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนนี้กับโลกภายนอก คือ ชุมชนใดมีสมาชิกที่มีปริมาณการติดต่อกับโลกภายนอกมาก ก็จะมีศักยภาพในการที่จะเจริญก้าวหน้ามากกว่าชุมชนที่มีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ นฤเทพ สิทธิชาญคุณะ (2542) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยมากจะมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารข้อมูลน้อย เพราะผู้ที่ได้รับข่าวสารข้อมูลมากทำให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคม เกิดความรอบรู้ทำให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นเกิดแรงจูงใจ ทำให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมาก ทั้งนี้เป็นการทำให้ความเชื่อมั่นในทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสูงขึ้น เนื่องจากสามารถนำไปใช้ได้หลากหลายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลูครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแยกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ
 2. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ
- รายละเอียดของแต่ละหัวข้อได้แก่

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. เมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงปัจจัยดังนี้ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์กรสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู
2. ควรเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ผ่านสื่อหลากหลาย โดยเนื้อหาต้องเหมาะสมกับการรับรู้ของประชาชน และมีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องการเผยแพร่ความรู้อย่างชัดเจน
3. เพิ่มงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมด้านการรักษาความสะอาด ปลุกจิตสำนึกด้านการรักษาความสะอาดในชุมชนให้มากขึ้น
4. ควรให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เช่น จัดโครงการที่ใช้เยาวชนในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เป็นแกนหลักจะทำให้สามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว
5. ผู้นำชุมชนรวมถึงคณะกรรมการชุมชน ควรทบทวนบทบาทของตนเองอย่างสม่ำเสมอในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนหมู่บ้านพัฒนาชอยสวนพลู เปิดกว้างรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน แล้วนำมาประกอบการในการกำหนดนโยบาย ต่อไป

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1. ควรนำปัจจัยที่พบว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ได้แก่ การศึกษา อาชีพ ภาวะผู้นำ ระดับการพัฒนา องค์กรสังคม และการติดต่อกับโลกภายนอก มาศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ในมิติอื่น ๆ จะได้นำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชนในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่จะส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่นอกเหนือจากตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ เช่น ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบเพื่อจะได้ภาพรวมของชุมชนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร

4. การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนรวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนควรเป็น การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Participatory Research) จะได้ประโยชน์มากกว่า เนื่องจากจะทำให้เข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ ได้ดีกว่า

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กานดา ธรรมปรีชา. (2526) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในเคหะสงเคราะห์แบบแฟลต : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้อยู่อาศัยที่เคยและไม่เคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อน. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกรียงชัย เหลืองภัทรเชวง. (2540) การเปิดรับสาร ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในโรงงานกลุ่มมินิแบ (ประเทศไทย). วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2542). การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2531). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2530). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2542). สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและชีวิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติมา อินทะท่ามา. (2543). การพัฒนาการเรียนรู้ของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยใช้กระบวนการ AIC : กรณีศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ; 2543
- ฉอาน วุฒิภรณ์รักษา. (2536). ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ชลธิชา ตั้งอ้น. (2534). ความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติของแม่บ้านในการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล : ศึกษากรณีครัวเรือนริมคลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร. วิทยา นิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ธีรพงศ์ สุพรรณทัศน์. (2537). ความคิดเห็นของนักศึกษาคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรในประเทศไทย. วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตเกษตรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นภาพร เชื้อจำ. (2531). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์การเกษตร เมืองมินบุรี จำกัด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นฤเทพ สิทธิชาญคุณะ. (2542). การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายและการวางแผนสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประณีต กองอิม. (2541). ชุมชนคลองเตยกับปัญหาสิ่งแวดล้อม. สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักพัฒนาศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปณญา บุญเจือ. (2536). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีเฉพาะโครงการประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหาร ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พิสิษฐ์ บุญชัย. (2537). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรมการสภาพาตบ : ศึกษา กรณีเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพสิน ศศิธรนกรแก้ว. (2537). การเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ความรู้ความ ตระหนักและการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ฟ้ารุ่ง มีอุคร. (2539). บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : ศึกษากรณีประชาชนในองค์กรชาวบ้านการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บรรยง ศรีเจริญ. (2528). ความคิดเห็นของชาวเขาค้อต่อการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตลุ่มแม่น้ำแควตามโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่ง ศรีโพธิ์. (2541). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองของเทศบาลนครเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณิ พงษ์นิवार และคณะ. (2540). สภาพแวดล้อมของเรา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลพร สมบูรณ์ชัย. (2534). การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วลัยภรณ์ คาวสุวรรณ. (2533). การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรี ศรีงาม. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : กรณีศึกษา อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศรีธยา บุญนาค. (2526). ผลกระทบของนิคมสร้างตนเองต่อภาวะเจริญพันธุ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคมสร้างตนเองเทพา จังหวัดสงขลา. (อัครา).
- ศรีธยา อุฬารศิลป์. (2534). พฤติกรรมการจัดสภาพแวดล้อมในที่พักอาศัยของสตรีในชุมชนแออัด : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแออัดสองร้อยห้อง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.
- สนธยา พลศรี. (2537). กระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมใจ เข้มเจริญ. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษากรณีตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2514). สังคมแบบดั้งเดิมที่กำลังเปลี่ยนสภาพ : การศึกษาหมู่บ้าน 2 แห่ง ในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางศ์ จันทวานิช. (2539). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภารักษ์ จูตระกูล. (2530). การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ ทักษะและการมีส่วนร่วมในการทิ้งขยะแยกประเภทเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ของประชาชนกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัช ขวาทอง. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป) : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุเมธ ทราญแก้ว. (2526). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็มทีเรคคิง.
- , (2534). ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- , (2542). สังคมวิทยาปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- , (2544). สังคมศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันศักดิ์ เสริมศรี และคณะ. (2537). ทักษะ พฤติกรรม และความต้องการน้ำดื่มและส่วนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานวิจัย คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543) โครงร่างแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549).

อมราวดี เหมาคม. (2528). **ความคิดเห็นของราษฎรรอบวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อรวรรณ เย็นใจ. (2535). **ความรู้และการปฏิบัติของประชาชนที่อาศัยบริเวณริมคลองกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ศึกษากรณีเฉพาะกรณีคลองโอ่งอ่าง**. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

Cohen , John M. and Uphoff, Norman T. (1977). **'Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.'** In Rural Development Monograph. 2 The Rural Development Committee Center for International Studies, New York : Cornell University.

Harold F. Kaufman. (1949). "Participation in Organized Activities in Selected Kentucky Localities." **Agricultural Experimental : Bulletin**, 528.

ภาคผนวก

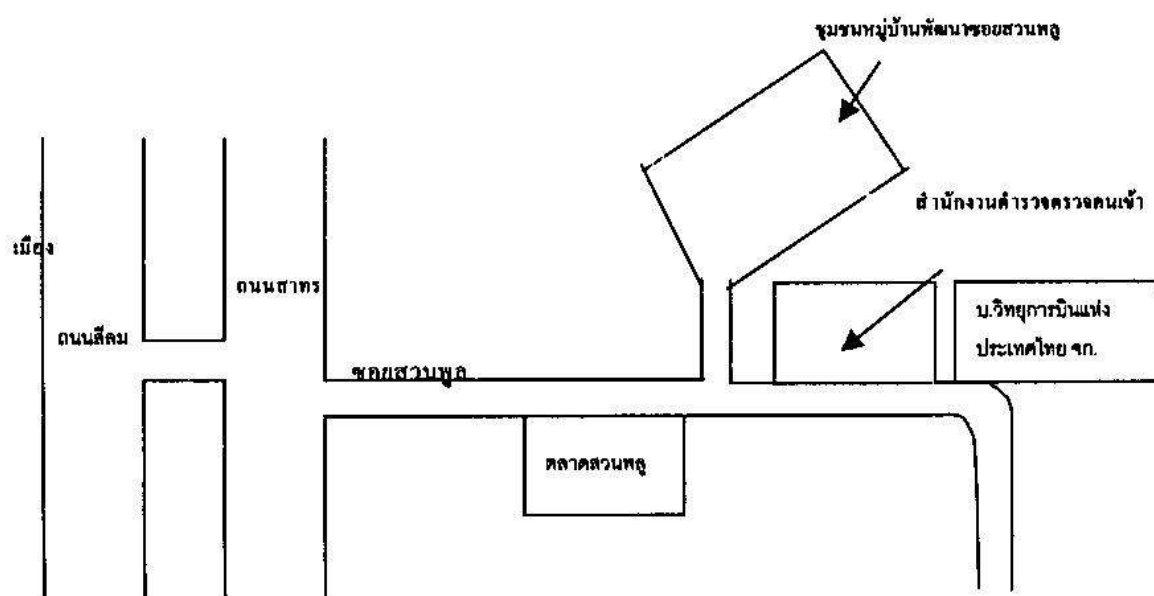
ภาคผนวก

ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อชุมชน	แขวง	สภาพการ ถือครอง	จำนวน ประชากร (คน)	จำนวน ครอบครัว (ครอบครัว)	จำนวนบ้าน (หลังคา เรือน)
หมู่บ้านพัฒนา ชอยสวนพลู	ทุ่งมหาเมฆ	บุกรุกที่กรม ธนารักษ์	5,450	784	682

ประเภท ชุมชน	ชื่อประธานชุมชน	โทรศัพท์	กลุ่มต่าง ๆ ใน ชุมชน
แออัด	นายวันชาติ บัวเพื่องกลิ่น	-	ผู้สูงอายุ , ตาน กีฬา ฯ

แผนที่

แนวทางคำถาม

- เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
- อายุ.....ปี
- อาชีพ.....
- สถานภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัย
 - () เจ้าบ้าน
 - () ผู้เช่า
 - () ผู้อาศัย เช่น ญาติพี่น้อง คนรู้จัก
- ระดับการศึกษา.....
- ภูมิลำเนาเดิมของท่าน.....
- ท่านอยู่ในชุมชนนี้มาเป็นเวลา.....

	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
- ท่านเห็นว่าคนในชุมชนควรร่วมกันรณรงค์เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม		
- ท่านเห็นว่าหน่วยราชการควรมีบทบาทในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่านี้		
- ท่านเห็นผู้นำชุมชนทำงานดีแล้วในเรื่องการรักษาความสะอาด		
- ท่านเห็นว่าควรมีการเก็บเงินคนในชุมชนเพื่อนำมาจัดการเรื่องขยะอย่างต่อเนื่อง		
- ท่านเห็นว่าคนในชุมชนมีความพอใจในคุณภาพสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน		
- หากมีการรณรงค์เรื่องการรักษาความสะอาดท่านจะร่วมมือด้วย		
- ท่านคิดว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ใส่ใจในปัญหาความสะอาด		

	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
- ท่านคิดว่าท่านมีส่วนในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากน้อยเพียงใด		
- ท่านคิดว่าท่านมีส่วนทำให้ชุมชนสกปรกมากน้อยเพียงใด		
- ท่านคิดว่ากรรมการชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด		
- ท่านคิดว่าคนในชุมชนมีความรับผิดชอบเรื่องการรักษาความสะอาดมากน้อยเพียงใด		
- ความสะอาดในชุมชนจะทำให้สุขภาพของท่านและครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด		

คำถาม

- ท่านคิดว่าสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่สะอาด ไม่เป็นระเบียบ มาจากอะไร

.....

.....

.....

- ท่านคิดว่าการแก้ปัญหานี้จะแก้อย่างไร

.....

.....

.....